

De vlucht naar een veilig(e) (t)huis
Op zoek naar de balans tussen veiligheid en vrijheid in het vluchthuis

Camille Vanden Avenne

Masterproef
Interieur & Verbeelding
Stefanie Everaert, Caroline Lateur & Fredie Floré

2019- 2020

Master Interieurarchitectuur
KU Leuven, Campus Sint-Lucas Gent

Inhoudstafel

Dankwoord	9
Inleiding	11- 12
I. Wat is een vluchthuis?	14- 43
Case study's	
Veldonderzoek	
Opvangcentrum Oostende	
Vluchthuis Gent	
II. Doelgroep	44- 55
III. De ontwerpopportuniteiten van het vluchthuis	56- 63
De balans tussen veiligheid en vrijheid	
Het binnenkomen: controle	
Spontane ontmoetingen	
De private kamer	
De beschermde buitenruimte	
Een tijdelijke thuis	
IV. De Belgacomtoren	64- 79
Context	
Veiligheid- Vrijheid	
V. Op zoek naar de balans tussen veiligheid en vrijheid	80- 85
VI. De balans tussen veiligheid en vrijheid: het ontwerp	86- 137
Bibliografie	138- 139

Dankwoord

Mijn vier jaar als student interieurarchitectuur aan de KU Leuven, Faculteit Architectuur, campus Sint-Lucas te Gent waren voor mij de meest bewogen en vormgevende jaren van mijn leven. Voor mijn masterproef wou ik dan ook een thema aankaarten dat volgens mij wat meer aandacht nodig heeft, waarbij de opportuniteiten en het nut van interieurarchitectuur duidelijk worden weergegeven. Met deze masterproef heb ik mij een laatste keer volledig kunnen verdiepen in een thema dat me nauw aan het hart ligt. Graag wil ik dan ook een aantal mensen bedanken, want zonder hun steun was deze masterproef nooit hetzelfde geweest.

Eerst en vooral Stefanie Everaert, Caroline Lateur en Fredie Floré om hun ambitie en enthousiasme met ons te delen doorheen het jaar, en ons aan te moedigen om de lat steeds hoger te leggen. Daarnaast wil ik Peter Vansteenkiste-Muyllé bedanken, om mij tijdens de bachelorproef al het vertrouwen te geven om gewoon echt in mezelf te geloven.

Vervolgens de medewerkers en slachtoffers van het vluchthuis te Gent, voor hun verhalen en ervaringen. Ook wil ik mijn ouders bedanken die me de opportuniteit hebben gegeven om nog vier jaar bij te studeren, en zo mijn passie te vinden in interieurarchitectuur. En tot slot, Julie Wyckaert voor de eeuwige steun en feedback. Bedankt om in alle aspecten van het leven mijn partner in crime te zijn.

Inleiding

De plek die wij thuis noemen (een plek tussen vier muren) wordt voor de meeste van ons gezien als één van de veiligste plaatsen die we ons kunnen inbeelden. Toch zijn er nog altijd mensen met een onveilige thuissituatie, die op de vlucht zijn, op zoek naar veiligheid. Slachtoffers van partnergeweld zijn hier een voorbeeld van. Vandaag is in België nog steeds één vrouw op zeven slachtoffer van partnergeweld en zijn er iedere maand ongeveer tien dodelijke slachtoffers. Vrouwen die slachtoffer zijn zitten vaak vast in een cirkel van huiselijk geweld. Ze hebben nood aan een plek weg van thuis waar ze hun veiligheid kunnen terugvinden. Hiervoor werden in België vluchthuizen voorzien waar men terecht kan om te ontsnappen aan de huiselijke situatie. Een vluchthuis is een gewoon huis dat aan residentiële opvang doet van mishandelde vrouwen en van de kinderen die hen vergezellen. De adressen van deze vluchthuizen worden geheim gehouden omdat ze mishandelde vrouwen de kans willen geven om de partner te verlaten, en omdat ze hen een veilig onderdak en de nodige begeleiding willen bieden.

Het vluchthuis is een plek waar enerzijds de grenzen zeer hoog moeten gehouden worden, en anderzijds een vlotte toegankelijkheid nodig is voor de slachtoffers. De hoge grens zorgt ervoor dat slachtoffers zich hier vaak opgesloten voelen ondanks de veiligheid die de plek hen meegeeft. Ze laten een (t)huis achter voor een onbekende plek waar ze moeten samenleven met andere lotgenoten die hen op het eerste moment vreemd zijn. Daarnaast is het voor velen van hen een nieuwe start voor zelfontwikkeling, weg van de toxische omgeving die ze lange tijd gekend hebben.

Bij de vluchthuizen heden ten dage ligt de focus heel erg op de veiligheid van de slachtoffers, maar hierdoor wordt de vrijheid van diezelfde slachtoffers deels vergeten. Ondanks dat het vluchthuis een zeer afgesloten plek is, zou er toch ook plaats moeten zijn voor openheid en mag het niet afschrikken voor de slachtoffers. De vrouwen die op de vlucht zijn hebben vaak geen tijd om hun persoonlijke en intieme spullen mee te nemen. Ze komen terecht in een ruimte die niet van hun is, die ze moeten delen met andere bewoners. **Deze masterproef onderzoekt hoe interieurarchitectuur kan bijdragen in het creëren van een veilig, maar ook ontvankelijk vluchthuis voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld.**

Het onderzoek focust op vier hoofdthema's die de opportuniteiten tonen voor interieurarchitectuur in het vluchthuis. Een eerste thema is de nood aan een *eigen plek*, noodzakelijk voor de zelfontwikkeling van deze vrouwen. Daarnaast speelt ook het samenzijn een cruciale rol in het proces van het verlaten van een geweldadige omgeving. Er moet plaats worden gemaakt voor *spontane ontmoetingen*, zodat bewoners wanneer ze hier nood aan hebben eens een spontane babbel kunnen doen. Ten derde is het wegwerken van het gesloten gevoel van het vluchthuis heel belangrijk. De slachtoffers in het vluchthuis hebben nood aan *controle* over wie er wanneer binnenkomt, zodat er naast de veiligheid ook een gevoel van vrijheid kan worden bekomen. Tenslotte is bij het gevoel van vrijheid de relatie tussen binnen en buiten, tussen interieur en exterieur heel relevant. Zo wordt ook de ontwerpopportuniteit van een *beschermd buitenruimte* duidelijk uit het onderzoek. Aan de hand van deze vier hoofdthema's werd gekeken *hoe het vluchthuis een tijdelijke thuis kan zijn met een balans tussen veiligheid en vrijheid*, binnen in de context van de Belgacomtoren te Gent.

Slachtoffers van partnergeweld zitten dikwijls verstrikt in een cirkel van huiselijk geweld. Eerst is er een opbouwende spanning, hierna komt de uitbarsting van de partner en vervolgens komt de spijt en verzoening. Vaak zoekt het slachtoffer de schuld bij zichzelf of denkt men dat het de laatste keer zal zijn en gelooft men de partner wanneer die zegt 'dat het nooit meer zal gebeuren'. En toch begint het na de verzoening weer allemaal opnieuw. Wanneer men uit deze cirkel van huiselijk geweld wil ontsnappen kan men dus terecht in het vluchthuis.

I. Wat is een vluchthuis?

Een vluchthuis is een gewoon huis dat aan residentiële opvang doet van mishandelde vrouwen en van de kinderen die hen vergezellen. De adressen van deze vluchthuizen worden geheim gehouden omdat ze mishandelde vrouwen de kans willen geven om de partner te verlaten en omdat ze hen een veilig onderdak en de nodige begeleiding willen bieden.¹ In België zijn er momenteel 8 vluchthuizen in handen van het CAW (Centrum voor Algemeen Welzijn). Het CAW doet zowel de uitbating van opvanghuizen voor vrouwen, als van vluchthuizen. Wanneer er na familiaal geweld sprake is van dreiging, dan gebeurt de opvang in een vluchthuis op een geheim adres. Wanneer er minder volgevaar is van de partner, dan worden vrouwen eerder opgevangen in opvanghuizen. De plaatsen in het vluchthuis worden zoveel mogelijk gehouden voor vrouwen waarbij het gevaar nog een stuk hoger ligt.

¹ RoSa vzw (2020). *Vluchthuizen, vroeger en nu*. Geraadpleegd op 20 februari 2020 via: <https://rosavzw.be/site/>

De geheimhouding van het adres: veiligheid

De adressen van vluchthuizen worden voor de veiligheid geheim gehouden, maar hierdoor kunnen slachtoffers dus nooit rechtstreeks naar het vluchthuis gaan. Wanneer ze de huiselijke situatie willen ontsnappen kunnen ze bellen naar het crisisnummer van de CAW. Deze regelen dan eerst crisisopvang en bekijken de ernst van de situatie. Op basis hiervan beslist de CAW of de vrouw beter kan worden opgevangen in een opvanghuis of eerder in het vluchthuis. Na een aantal dagen verblijf in de crisisopvang valt de beslissing. De vrouw en eventueel kinderen die mee zijn, worden door een medewerker van het CAW naar het vluchthuis gebracht, of er wordt afgesproken op een locatie buiten het vluchthuis waar ze worden opgehaald. In de extreme gevallen kan het ook gebeuren dat de politie moet tussenkomen. Dan is het mogelijk dat de politie de vrouw rechtstreeks naar het vluchthuis brengt, zodat ze direct op een veilige plaats is. Bij aankomst in het vluchthuis krijgt de vrouw (samen met haar kind(eren)) een kamer toegewezen waar ze maximum drie maanden zal verblijven.

Afwisseling in de grootte van groep

Relatie moeder-kind

Plaats voor vrouwen van verschillende culturen

Niet alle slachtoffers in het vluchthuis komen er met gedachte om hun partner te verlaten. Twee op drie vrouwen twijfelen over wat ze willen en één op tien komt naar het vluchthuis om even op adem te komen met de intentie om erna terug te keren naar hun huiselijke situatie. Uiteindelijk zou één op drie vrouwen terugkeren naar de huiselijke situatie. Soms eindigen ze verschillende keren terug in het vluchthuis voor ze de beslissing nemen om toch de partner te verlaten.²

Slachtoffers zien het vaak niet zitten om na het vluchthuis alleen te gaan wonen. Ze denken dat ze dit niet aankunnen omdat ze niet gewoon zijn om alleen te zijn. De partner heeft aan de hand van het huiselijk geweld (dat vaak al jaren bezig is) de kans gekregen om het zelfvertrouwen van de vrouw volledig te kraken. Dit zelfvertrouwen is dan ook niet iets dat zomaar terug kan opgebouwd worden. Naast de gevoelsmatige afhankelijkheid (het niet alleen kunnen leven) is er vaak ook een feitelijke afhankelijkheid (inkomen). De vrouw in kwestie moest vaak thuisblijven van haar partner waardoor ze ook meer afhankelijk is van diezelfde partner. Dit is dan ook de reden dat veel vrouwen in het vluchthuis beginnen met het leren van Nederlands of een opleiding volgend. Aan de hand hiervan wil men makkelijker zelf aan een job geraken. Door de vele verschillende bewoners die het vluchthuis telt is het niet altijd makkelijk om een eigen focus te vinden. Vaak is er overlast van andere bewoners of zelfs van de eigen kinderen.

Het personeel van het vluchthuis wil er maximaal op inzetten dat de vrouwen hun huiselijke situatie voorgoed verlaten. In het onderzoek van deze masterproef werd dan ook gekeken hoe interieurarchitectuur hierin kan bijdragen. Door het bekijken van verschillende case study's en het in kaart brengen van veldonderzoek, kwamen er een aantal thema's uit het onderzoek naar boven die zouden kunnen helpen in de zelfontwikkeling van de vrouw. Door deze aspecten te gaan toepassen binnenin het vluchthuis zouden de redenen van terugkeer minder sterk kunnen worden als ervoor.

Gebrek aan zelfvertrouwen

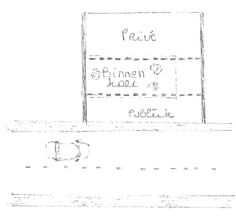
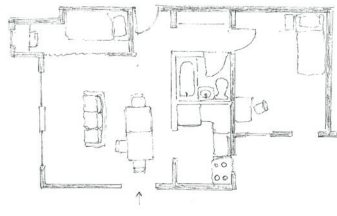
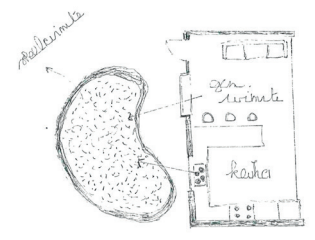
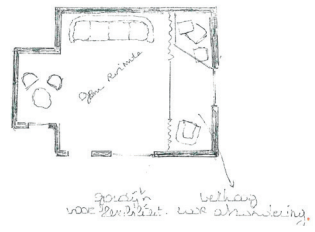
Eenzaamheid

Gebrek aan controle

² RoSa vzw (2020). *Vluchthuizen, vroeger en nu*. Geraadpleegd op 20 februari 2020 via: <https://rosavzw.be/site/>

Voor deze masterproef werden twee referentieprojecten bekeken van vluchthuizen in het buitenland. Er werd gekeken hoe men inzet op de nood aan veiligheid dat een vluchthuis met zich meebrengt. Daarnaast werd de opdeling bekeken tussen de gemeenschappelijke en intieme ruimte en de relatie tussen moeder en kind. Deze projecten laten zien waar de focuspunten liggen bij het ontwerpen van een vluchthuis.

Shelter For Victims Of Domestic Violence / Amos Goldreich Architecture + Jacobs Yaniv Architects

Dit vluchthuis voor slachtoffers van huiselijk geweld werd opgericht in 2018 te Israël. Volgens de Wereld Gezondheid Organisatie zal 45% van de vrouwen in Israël ooit slachtoffer zijn van huiselijk geweld. De nood aan vluchthuizen in Israël is dan ook nog steeds zeer hoog.

Veiligheid

De veiligheid waar vluchthuizen nood aan hebben wordt meestal genomen als uitgangspunt voor het ontwerp. Ook bij dit project werd door de architect eerst en vooral gekeken hoe men de veiligheid van de bewoners kan garanderen. Het idee voor dit vluchthuis vertrok vanuit een uitgeholde steen, waarbij men twee verschillende oppervlakken krijgt. Langs de ene zijde is er een ruw exterieur, terwijl de binnenkant dan weer zeer glad en delicaat is. Zo werd ook het vluchthuis bekeken. Het gebouw werd opgetrokken met twee gevels, enerzijds de veilige beschermende buitenkant en anderzijds de binnengevel die plaats maakt voor een centrale binnenkoer die wordt gezien als 'therapeutisch hart' van het vluchthuis.³

Ontmoetingen

De binnentuin is de ontmoetingsplek voor de verschillende bewoners. De omliggende gang verbindt de binnen- en buitenruimten en creëert een vrij stromende ruimte waarin vrouwen en kinderen kunnen communiceren, terwijl de zichtlijnen tussen bewoners en personeel behouden blijven. Bij dit project valt het vooral op dat alle blikken naar binnen worden gericht. Als bewoner heb je geen enkel idee wat er op straat gebeurt. Enerzijds is er de extra muur rondom het project, anderzijds worden aan de hand van zonnewering de ramen langs de straatzijde volledig afgedekt.

Relatie intiem - gemeenschappelijk

Bij aankomst in de opvang krijgt elk nieuw gezin een kleine private ruimte die deel uitmaakt van het grotere gebouw. Zo worden gezinnen in staat gesteld hun normale dagelijkse routine in de opvang uit te voeren. Deze ruimtes zijn dan ook gescheiden van de gemeenschappelijke plaatsen. Zo kan de bewoner zelf kiezen wanneer ze meer private momenten wil opzoeken, of zich juist wil omgeven door andere bewoners.

³. Archdaily (2020). *Shelter For Victims Of Domestic Violence / Jacobs-Yaniv Architects + Amos Goldreich Architecture*. Geraadpleegd op 16 februari 2020 via: <https://www.archdaily.com/894042/shelter-for-victims-of-domestic-violence-amos-goldreich-architecture-plus-jacobs-yaniv-architects>

Fig 1-3: *Shelter For Victims Of Domestic Violence / Jacobs-Yaniv Architects + Amos Goldreich Architecture*. (<https://www.archdaily.com>)

YMCA Pierce County – Mahlum Architecten

In 2006 begon het WSCADV (Washington State Coalition Against Domestic Violence) in samenwerking met het architectenbureau Mahlum een studie over designstrategieën voor opvanghuizen voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Om deze strategieën af te toetsen aan de werkelijkheid werden er verschillende case study's gemaakt rond bestaande vluchthuizen. Het YMCA Pierce County is één van deze case study's waarbij enkele design strategieën werden toegepast.⁴

Relatie intiem - gemeenschappelijk

Het noodhuisvestiging programma van de YMCA Pierce County bevindt zich in een huis uit 1927. In 2008 kreeg het vluchthuis dankzij een donatie de kans om te renoveren. Hierbij werd beslist om veel meer te focussen op private kamers voor elke bewoner. Op deze manier wil men niet enkel veiligheid bieden, maar ook de kans om via de private kamer een beter genezingsproces te stimuleren. Voor ieder gezin (vrouw met kinderen) wordt een appartement voorzien, waarbij gebruik wordt gemaakt van gordijnen om de kinderkamer af te sluiten van de leefruimte. De vrouw heeft binnenin het appartement een eigen kamer dat gescheiden wordt van de leefruimte door een deur. Het gebouw heeft een mix van kleine en grote studio's, één en twee slaapkamer appartementen (23 appartementen in totaal), elk met hun eigen keuken en badkamer om gezinnen (de moeder samen met haar kind(eren)) te voorzien van privacy, weg van de andere bewoners.

Veiligheid

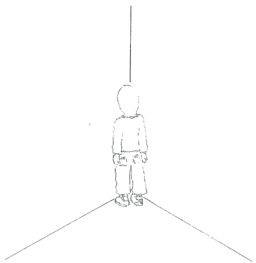
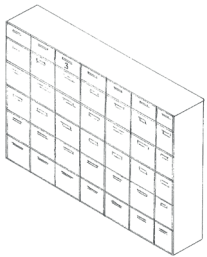
Bij dit project werd er gekozen om het geheime adres te laten vallen. Zo kunnen slachtoffers rechtstreeks naar het vluchthuis gaan wanneer ze in nood zijn en hun huiselijke situatie willen verlaten. Maar ook voor de daders is het vluchthuis makkelijker toegankelijk. Hierdoor werd er extra ingezet op de veiligheid en bescherming tussen exterieur en interieur. Zo werd er samengewerkt met een staalkunstenaar die roosters en vensterstaven voorzag die kunstzinnig en mooi lijken, terwijl ze de veiligheid voor de bewoners garanderen. Hoewel men het hier zeker goed bedoelt, wordt de relatie tussen binnen en buiten hierdoor extra verstoord. Als bewoner krijg je sneller het besef dat je in het vluchthuis vast zit, doordat je door het stalen raamkader naar buiten moet kijken.

⁴ Building Dignity (2018). *Design Strategies for Domestic Violence Shelter*. Geraadpleegd op 18 februari 2020 via: <https://buildingdignity.wscadv.org/>

Fig 4-6: YMCA Pierce County - Mahlum Architecten (<https://buildingdignity.wscadv.org/>)

Om een duidelijker beeld te krijgen van de manier waarop vluchthuizen in Vlaanderen te werk gaan, werden er twee verschillende plaatsen bestudeerd. Aan de hand van vrijwilligerswerk in het vluchthuis kon er makkelijk gepraat worden met zowel personeel als slachtoffers. De gesprekken met de slachtoffers werden gedocumenteerd aan de hand van portretten die te vinden zijn in deel II. Doelgroep. De overige observaties werden wekelijks bijgehouden in een notitieboekje en al schetsend verwerkt in het onderzoek.

Opvanghuis Oostende

Een eerste observatiebezoek werd gebracht aan het opvangcentrum in Oostende. Dit opvangcentrum was vroeger een vluchthuis maar de organisatie besliste om het geheime adres te laten vallen, waardoor het nu wordt gebruikt als opvangcentrum. Het biedt plaats aan vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld, maar waarbij de man geen zoekgedrag vertoont. De vrouwen lopen dus minder gevaar eens ze de huiselijke situatie verlaten hebben. Niettegenstaande dit opvangcentrum geen geheim adres heeft, is het niet de bedoeling om hier als slachtoffer rechtstreeks naartoe te gaan. De werking bij het opvangcentrum is in grote mate dezelfde als bij vluchthuizen. Het grootste verschil met het vluchthuis is de verblijfsduur. In het opvanghuis mag men maximum zes maanden verblijven, tegenover de drie maanden in het vluchthuis.

Relatie intiem - gemeenschappelijk

Het opvangcentrum is gelegen in een doodgewone straat, in een rijhuis waar je zomaar voorbij zou kunnen wandelen. Het oude huis werd een aantal jaar geleden deels gerenoveerd om het meer geschikt te maken als opvangcentrum. Zo is men steeds meer gaan inzetten op de private delen. De vrouw krijgt samen met haar kind(eren) een eigen kamer, met badkamer. De gemeenschappelijke activiteiten die vroeger werden georganiseerd gaan nu niet meer door. De bewoners van het opvanghuis leren elkaar dus veel minder snel kennen. Ze komen elkaar enkel nog tegen in de gemeenschappelijke ruimtes: de keuken, eetplaats en leefruimte.

Relatie moeder - kind

In deze gemeenschappelijke ruimtes valt het op dat er erg wordt gefocust op het kind. Overal in de ruimte staan kinderstoelen, speelgoed, ... De ruimte voor het kind wordt volledig gemengd met de ruimte die wordt voorzien voor de vrouw. Hierdoor worden de kinderen van slachtoffers vaak door andere bewoners getemperd en ervaren de vrouwen vaak overlast door andere kinderen. Ook de private kamer wordt gedeeld tussen vrouw en kind. De ruimte werd voorzien van een stapelbed waarbij de moeder meestal onderaan slaapt, en het kind bovenaan. Door het stapelbed wordt er een grens gecreëerd tussen moeder en kind. Wanneer de moeder het kind een verhaaltje zou willen voorlezen voor het slapengaan wordt dit al een stuk lastiger door de hoogte van het stapelbed.

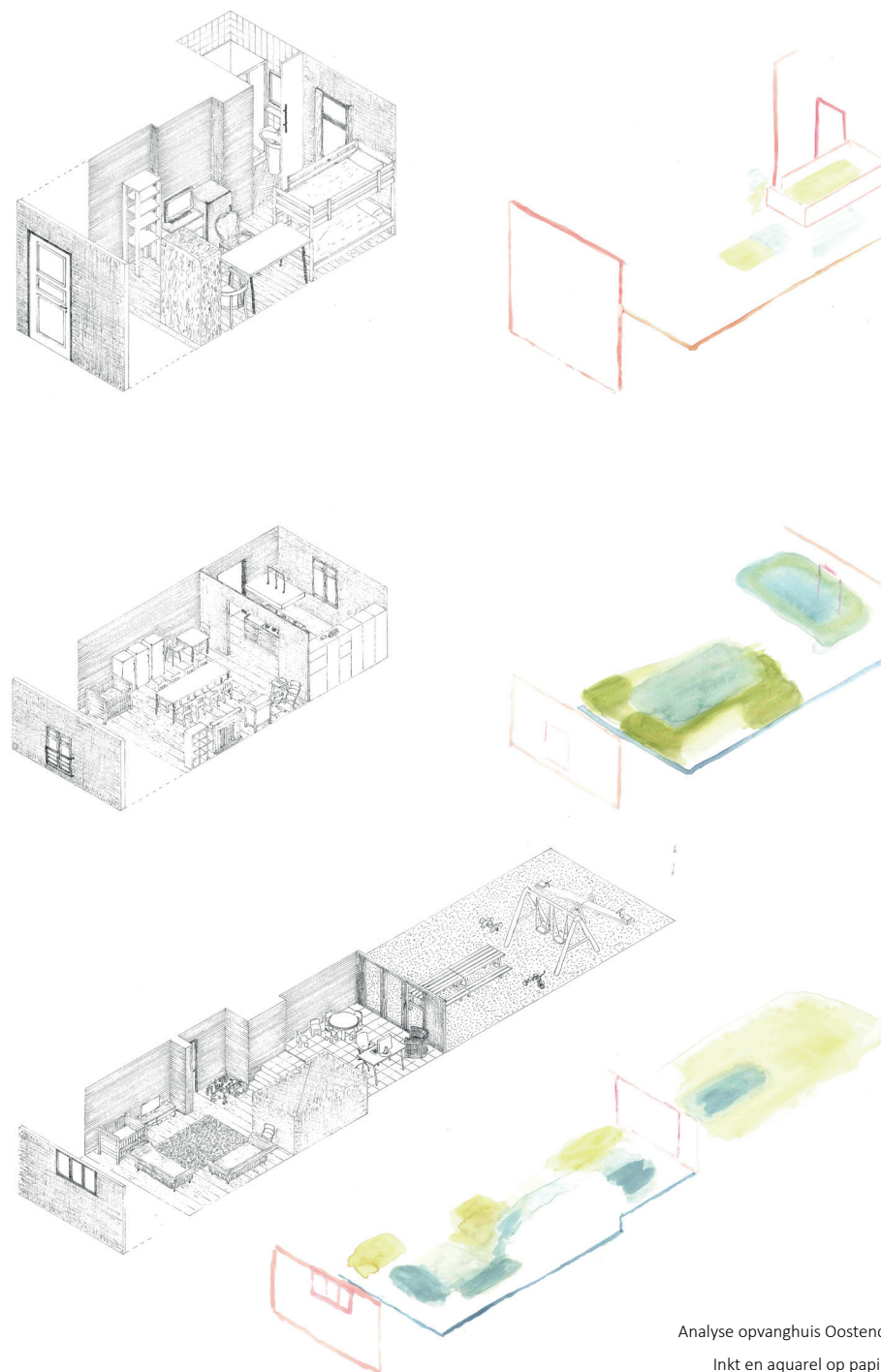
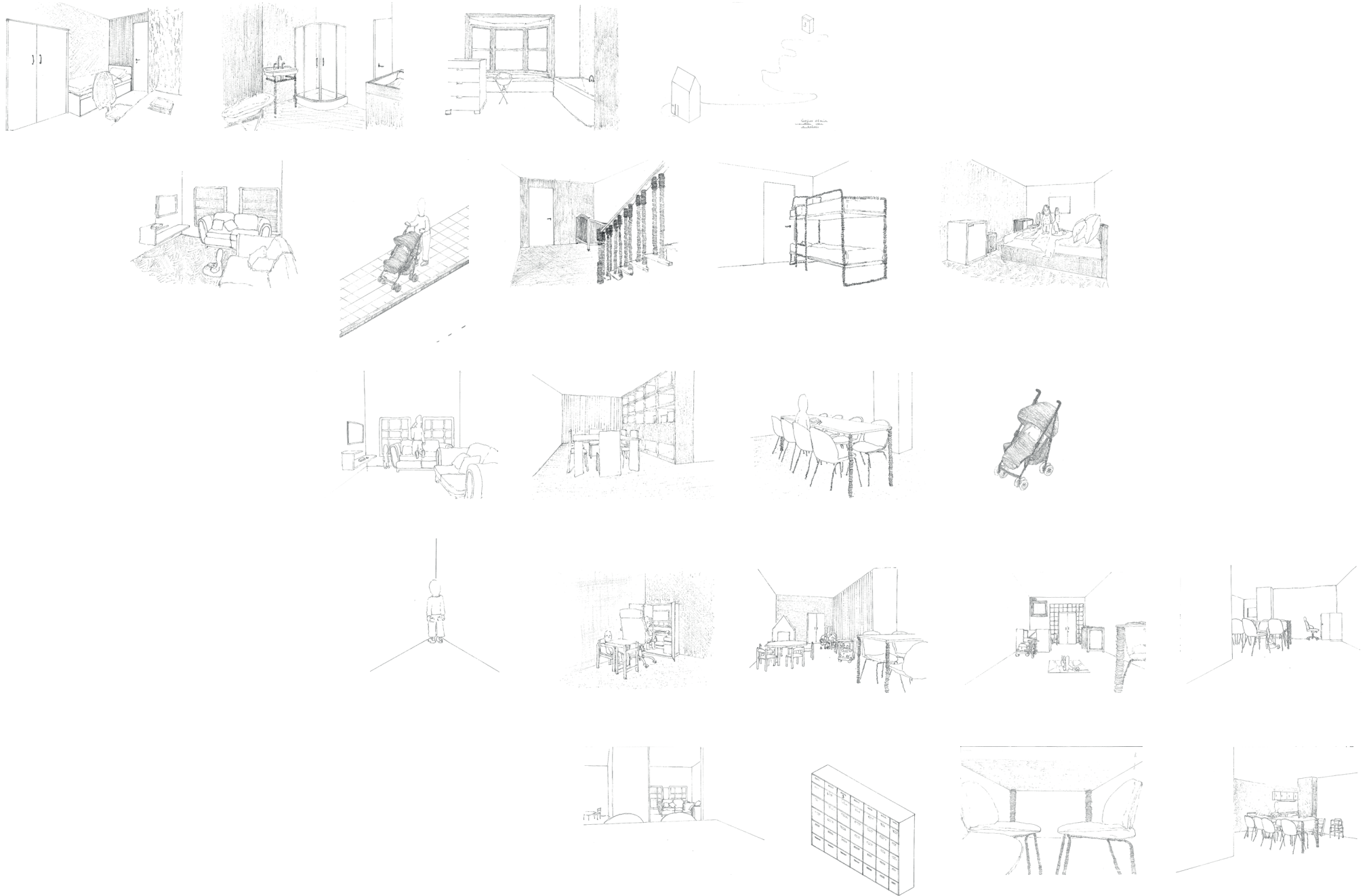

Fig p 29: Analyseschetsen van het bezoek aan het opvanghuis te Oostende op 24 februari 2020, die de relatie weergeven tussen de intieme en gemeenschappelijke ruimte en tussen moeder en kind.

Analyse opvanghuis Oostende

Inkt en aquarel op papier

750 x 1100 mm

Observatieschetsen van het vrijwilligerswerk (14 feb. - 15 maart 2020) in het vluchthuis te Gent

Vluchthuis Gent

Het vluchthuis te Gent is gelegen op een geheime locatie in twee naast elkaar gelegen herenhuizen. Langs de buitenkant lijken het twee aparte huizen, maar binnenin is het één groot huis. De volledige woning wordt gebruikt als vluchthuis, met zowel de gemeenschappelijke ruimtes, de personeelsruimte als private ruimte.

Relatie intiem - gemeenschappelijk / moeder - kind

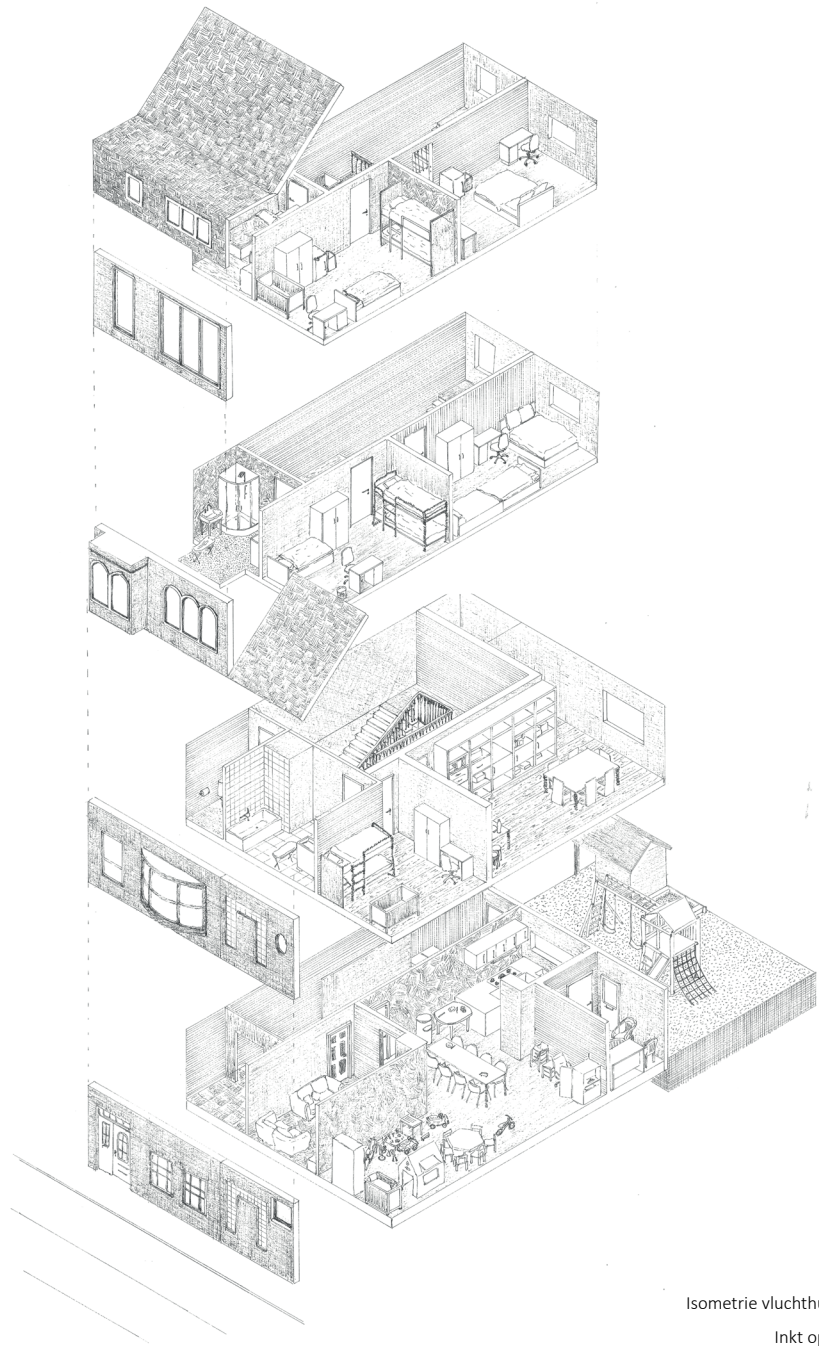
In dit vluchthuis wordt heel erg ingezet op het groepsgebeuren. Er worden meerdere ruimtes gedeeld onder de bewoners zoals de badkamers, leefruimte, keukens, etc. Het vluchthuis heeft in totaal 8 aparte slaapkamers. De grootte van de groep verandert constant. Elke vrouw heeft een aparte slaapkamer die ze deelt met haar kind(eren). Deze slaapkamers hebben (zoals te zien in de snede hiernaast) vaak maar één bureau dat in vele gevallen wordt ingenomen door de kinderen. Ook bij de gemeenschappelijke plaatsen wordt de ruimte voor moeder en kind weer volledig gemengd. De vrouw in kwestie wordt in het vluchthuis ontvangen als moeder met kind, in plaats van als vrouw op zich. Als vrouw binnen in het vluchthuis is het dan ook heel moeilijk om de rust te vinden om aan de nodige zelfzorg te kunnen doen. Momenteel geeft het vluchthuis een antwoord op de hoogste urgentie en basisbehoeften, terwijl de zelfontwikkeling van de vrouw niet echt aan bod komt.

Relatie veiligheid - toegankelijkheid

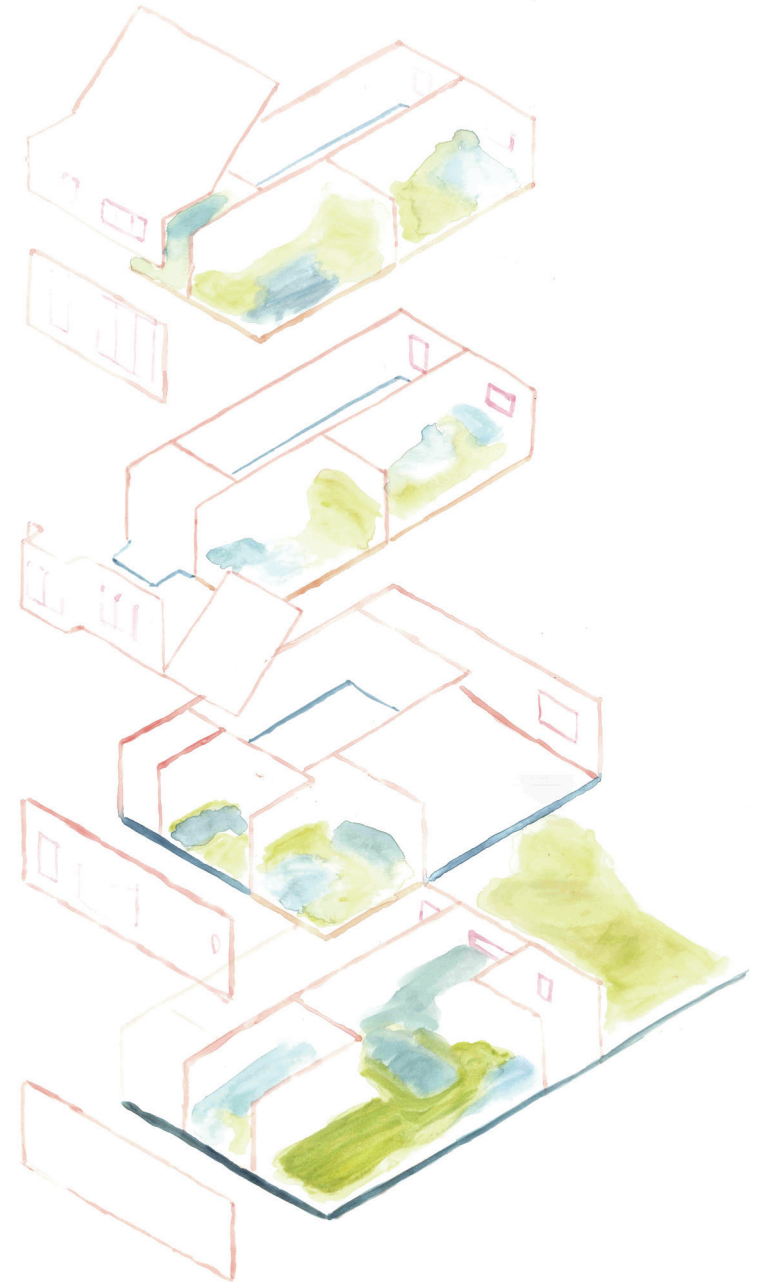
Het veilige karakter van het vluchthuis wordt grotendeels bepaald door geheimhouding van de locatie. Omdat het niet geweten mag zijn dat dit een vluchthuis is, zijn de ramen van de voorgevel volledig afgeplakt. Hierdoor hebben de bewoners geen enkele relatie met de straatzijde, en is er dus geen zicht en controle op wie er passeert of aanbelt. Wanneer er aan het vluchthuis wordt aangebeld is er altijd een kleine paniek bij de bewoners. Om dit gevoel wat in te perken werkt het vluchthuis met twee aparte bellen. De ene bel hangt op de normale zichtbare plaats, en wordt gebruikt door mensen die geen weet hebben van de werking van het vluchthuis. De tweede bel hangt heel onopvallend achter een hoekje, en wordt enkel gebruikt door mensen die gekend zijn in het vluchthuis (o.a. vrijwilligers en bewoners). Wanneer de gewone eerste bel gaat is het dus niet de bedoeling dat de bewoners de deur opendoen. De controle, in dit geval een videoparlofoon, komt enkel toe in de ruimte van het personeel. De dunne schil van de gevel wordt resoluut gebruikt als grens tussen binnen en buiten, zonder dat er een bepaalde overgang is.

Snede vluchthuis Gent
Inkt en aquarel op papier
750 x 1100 mm

Isometrie vluchthuis Gent
Inkt op papier
750 x 1100 mm

Analyse ruimte moeder-kind
Aquarel op papier
750 x 1100 mm

Relatie personeel - bewoners

Het verwerkingsproces van de bewoners wordt iedere week opgevolgd door het personeel dat overdag aanwezig is in het huis. De ruimte voor personeel bevindt zich op de eerste verdieping achter een dubbele deur. De gesprekken tussen personeel en bewoners gebeuren momenteel enkel op vastgelegde momenten, iedere vrijdagmiddag. Door de dubbele deur die aanwezig is aan de ruimte van het personeel is er voor de bewoners een extra drempel om binnen te gaan. Spontane ontmoetingen tussen personeel en bewoners zijn nu nauwelijks aanwezig, de enige ruimte die hiervoor plaats maakt is de trappenhal van gelijkvloers naar eerste verdiep.

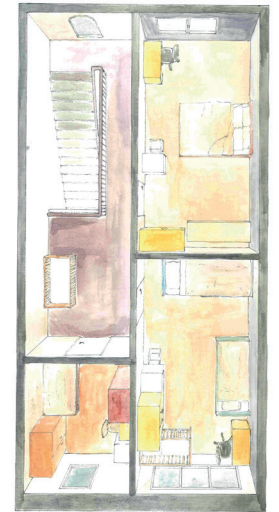
0

+1

+2

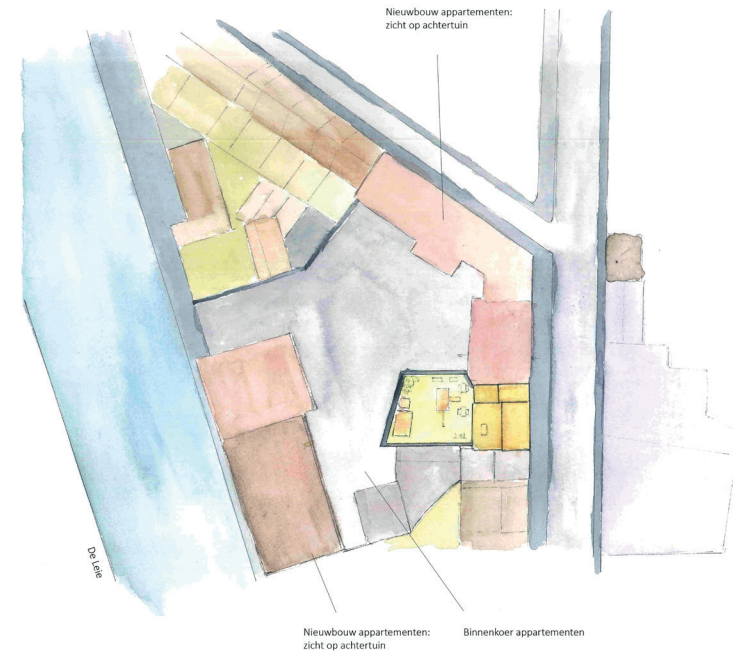
+3

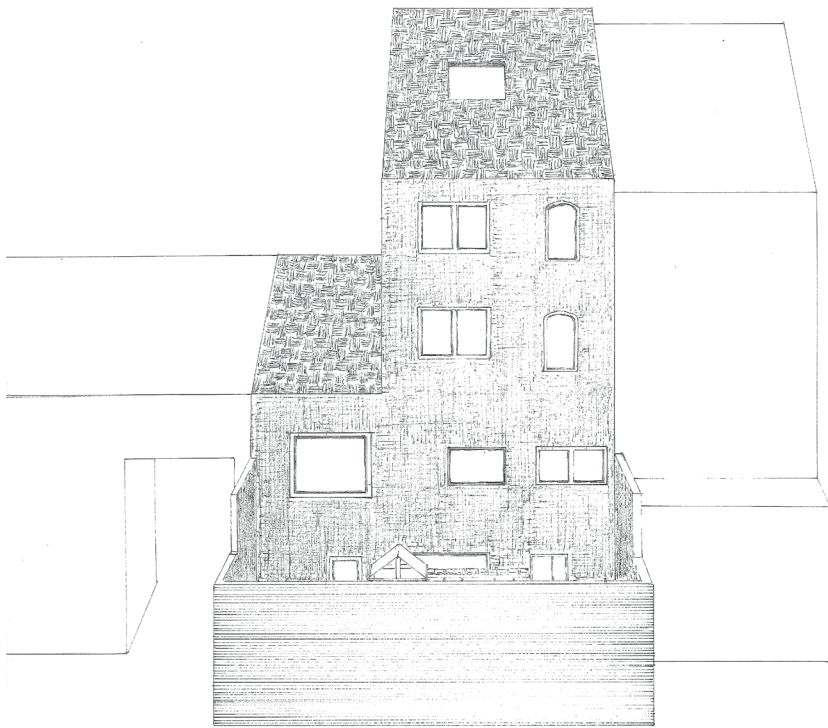
Relatie vluchthuis - omgeving

Naast de spanning tussen voorgevel en straat, is er ook een bepaalde spanning tussen de omgeving en de achtergevel. Het vluchthuis bevindt zich nu al 25 jaar in hetzelfde huis, maar ondertussen is de context wel veranderd. Langs de achterkant van de woning werden verschillende nieuwbouwappartementen gebouwd die één voor één inkijken op de ommuurde tuin van het huis. Als je als bewoner in de tuin zit voel je je dus heel erg bekeken door de omliggende huizen en appartementen. Dit is dan ook de reden dat de buitenruimte vandaag bijna enkel door de kinderen wordt gebruikt. Nochtans zou een beschermde buitenruimte wel kunnen bijdragen aan het helingsproces waar de vrouwen in het vluchthuis nood aan hebben.

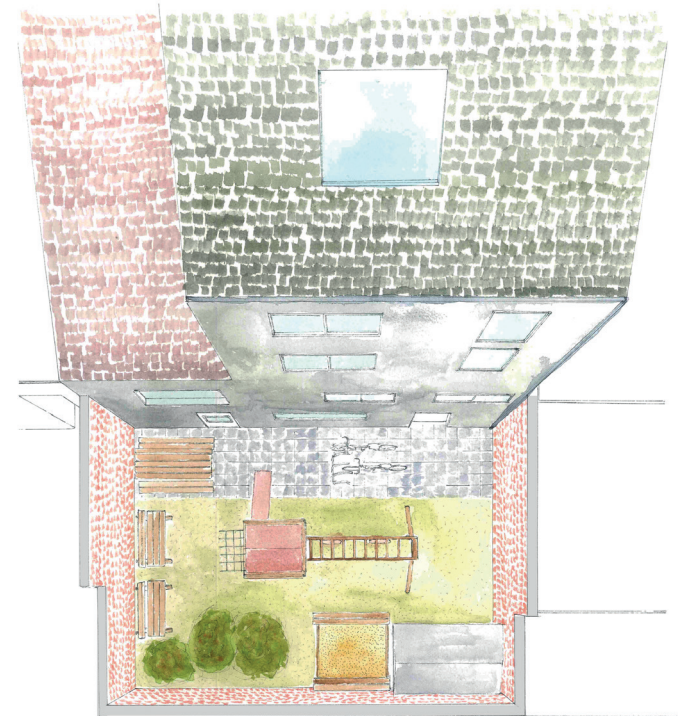
Conclusie

Momenteel wordt er in het vluchthuis heel erg ingezet op de dagelijkse behoeften en minder op de zelfontwikkeling van de vrouw. Bij het ontwerp van het vluchthuis zou de persoonlijke ontwikkeling van de vrouw toch moeten gezien worden als een urgentie. In de drie maanden dat men verblijft in het vluchthuis zou men dan ook de moed en het zelfvertrouwen terug moeten kunnen opbouwen, om erna alleen te gaan wonen.

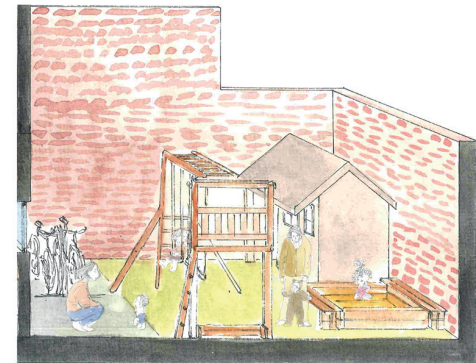
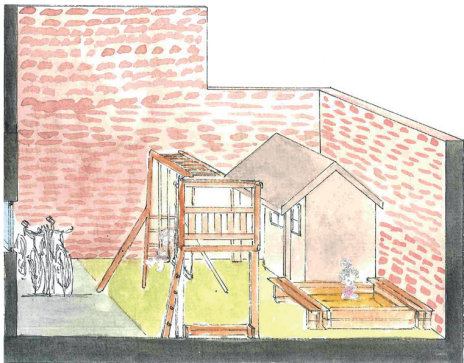
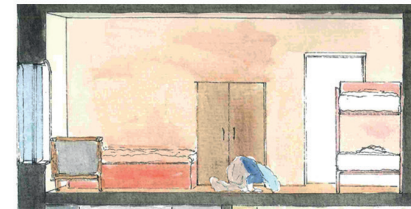
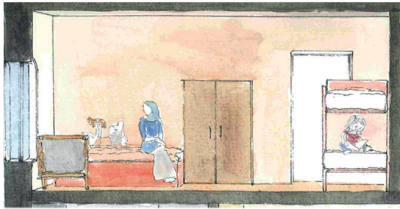
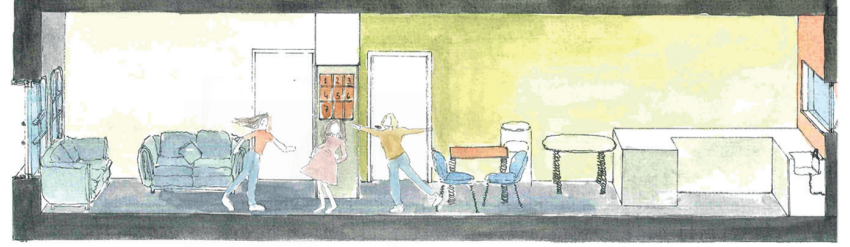
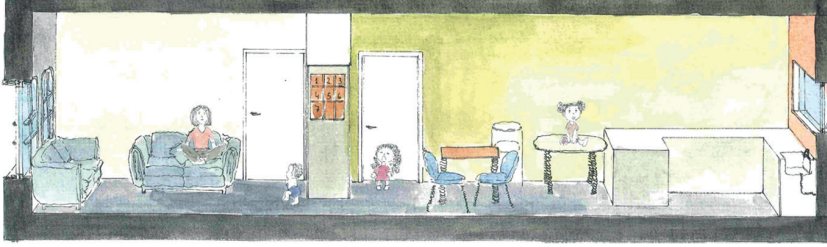

Aanzicht achtergevel
Inkt op papier
297 x 420 mm

Vogelperspectief achtergevel
Inkt en aquarel op papier
297 x 420 mm

Yusemide 2017

Yusemide 2017

Yusemide 2017

Isabel 199

Isabel 199

II. Doelgroep

Iedere vrouw tussen 18 en 65 jaar die slachtoffer is van huiselijk geweld en waarvan de partner zoekgedrag vertoont, kan worden opgenomen in een vluchthuis. De kinderen die in het vluchthuis verblijven zijn dan ook enkel kinderen van de vrouwen die hier verblijven. Vrouwen die in het vluchthuis binnenkomen zijn dikwijls arm en laaggeschoold. Ze hebben vaak geen eigen inkomen omdat de partner hen verbiedt om buitenshuis te werken. De helft van de slachtoffers is tussen de 25 en 35 jaar, zelden zijn ze ouder dan 50 jaar. De meeste vrouwen hebben dan ook kinderen mee naar het vluchthuis. De helft van deze kinderen is jonger dan 6 jaar.⁵ De laatste jaren zijn er ook steeds meer verschillende culturen en geloofsovertuigingen in het vluchthuis. In de periode waarin het veldonderzoek werd gedaan (feb 2020 – april 2020), verbleven er enkel allochtone vrouwen in het vluchthuis, die bijna allemaal afkomstig zijn uit andere landen. Ieder van hen heeft een andere cultuur en ze hebben elk hun eigen verhaal. Om deze verhalen en de doelgroep beter in kaart te brengen werden er verschillende portretten gemaakt van de bewoonsters in het vluchthuis te Gent. Voor de anonimiteit en veiligheid van de slachtoffers te bewaren werd er bij de namen gebruik gemaakt van pseudoniemen.

⁵ RoSa vzw (2020). *Vluchthuizen, vroeger en nu*. Geraadpleegd op 20 februari 2020 via: <https://rosavzw.be/site/>

Yasameen

Afkomst: Irak

Leeftijd: 30 jaar

Kind(eren): Ibrahim 2 jaar en zwanger van haar tweede kindje

Duur verblijf in vluchthuis: 3 maanden

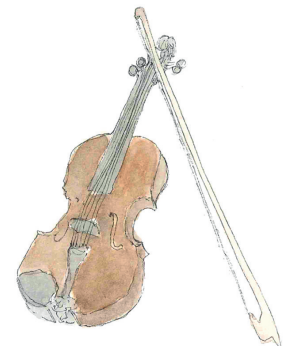
Moedertaal: Koerdisch

Andere talen: Frans en Nederlands

Hobby's: Viool, tekenen en Nederlands leren

Verhaal:

Yasameen komt uit Irak en is naar België gekomen omdat ze door haar familie werd uitgehuwelijkt. Toen ze net in België was is ze direct gestart met het leren van Nederlands, maar al snel werden er door haar man bepaalde regels opgelegd. Zo moest ze van hem stoppen met de Nederlandse lessen. Haar man was heel dominant en na een tijd werden ook zijn agressieve buien steeds erger. Ze heeft een kindje van twee jaar en is nu zwanger van haar tweede kindje. Dit is de reden waarom ze haar man heeft verlaten en haar leven terug in eigen handen wil nemen. Ze is gestopt met het dragen van haar hoofddoek en is terug gestart met Nederlandse lessen. Spijtig genoeg heeft de agressiviteit van haar man sporen nagelaten op haar zoontje Ibrahim. Hij is heel agressief en heeft veel nood aan aandacht waardoor ze niet veel tijd heeft voor haarzelf. Toen ze in Irak woonde speelde ze professioneel viool, iets wat ze nu al heel lang niet meer heeft gedaan en erg mist.

Allison

Afkomst: Algerije

Leeftijd: 26 jaar

Kind(eren): Leonardo 5 jaar en Natasha 3 jaar

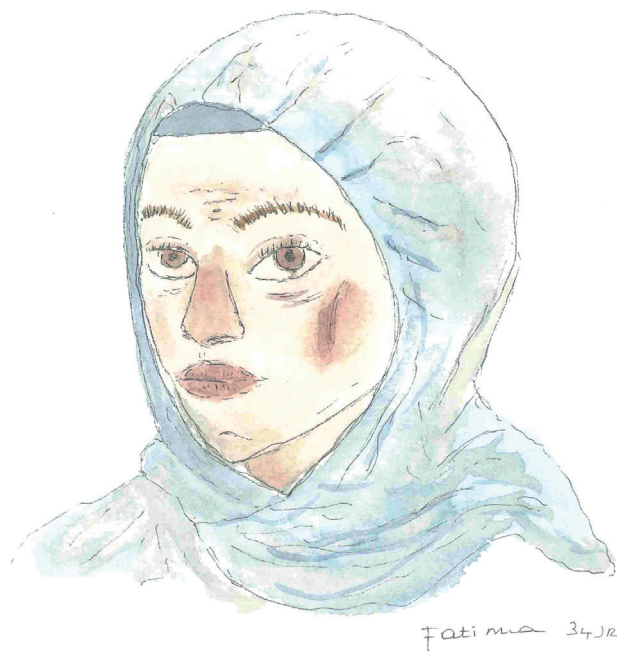
Duur verblijf in vluchthuis: 2 maanden

Moedertaal: Frans en Arabisch

Verhaal:

Allison is op 11 maart 2020 toegekomen in het vluchthuis, samen met haar twee kindjes. Ze is rechtstreeks naar het vluchthuis gebracht door de politie omdat haar situatie zo ernstig was. Haar vriend is lid van de Algerijnse maffia en verplichtte haar om als prostituee te werken. Daarnaast was haar vriend ook heel agressief waardoor ze is moeten vluchten samen met haar twee kinderen. Doordat dit al een paar jaar aan de gang was zit ze er mentaal heel erg door. Ze heeft veel last van angst- en paniekaanvallen omdat ze schrik heeft dat haar vriend haar zou vinden. Door de angst en het gebrek aan zelfvertrouwen hield ze zich erg afzijdig in het vluchthuis.

Fatima

Afkomst: Irak

Leeftijd: 34 jaar

Kind(eren): Salaheddene 6j, Khadija 4j en Maryam 1j

Duur verblijf in vluchthuis: Langer dan drie maanden omdat er een zoekgedrag bleef bij de partner

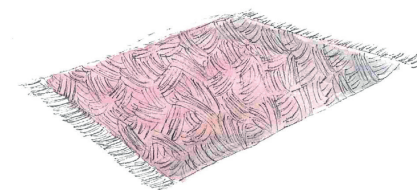
Moedertaal: Koerdisch

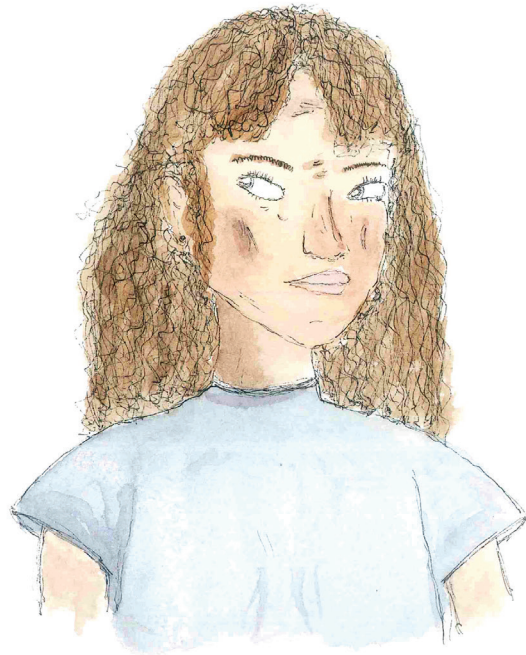
Andere talen: Frans en Nederlands

Geloof: Moslim

Verhaal:

Fatima woonde langer dan drie maanden in het vluchthuis samen met haar drie kinderen. Haar man sloeg haar geregeld voor de ogen van de kinderen. Er is heel lang een zoekgedrag geweest door haar man, waardoor ze langer in het vluchthuis is gebleven. Tijdens haar verblijf in het vluchthuis was ze vaak gestrest omdat ze twee rechtszaken heeft lopen in Limburg waardoor ze steeds met de trein van Gent tot in Limburg moest. Een van de rechtszaken gaat over het hoederecht en de regeling met de kinderen, tussen haar en haar man. Overdag probeerde ze wel tot rust te komen door onder andere te bidden, en haar te focussen op haar geloof en haar kinderen.

Isabel 283

MODEL 42

Isabel

Afkomst: Brazilië

Leeftijd: 28 jaar

Kind(eren): Abdel 1 jaar

Duur verblijf in vluchthuis: 3 maanden

Moedertaal: Portugees

Andere talen: Frans

Hobby's: Braziliaanse dans

Verhaal:

Isabel komt uit Brazilië en verbleef drie maanden in het vluchthuis samen met haar zontje. Ze voelde zich heel erg op haar gemak binnen in het vluchthuis maar had vooral problemen bij het buitengaan. Ze was erg gefocust op haar zontje en durfde hem geen seconde alleen laten. Doordat ze zelf in het vluchthuis geen afstand kon nemen van haar zontje was het voor haar heel moeilijk om eens zonder hem op stap te gaan. Hierdoor ging ze vaak niet mee op uitstap met de andere vrouwen. Ze kon haar in het vluchthuis wel uitleven door te dansen en zette ook de andere bewoners aan tot dansen.

Zarema

Afkomst: Rusland

Leeftijd: 32 jaar

Kind(eren): Yasir 5 jaar

Duur verblijf in vluchthuis: 2 maanden en 3 weken

Moedertaal: Russisch

Andere talen: Nederlands

Hobby's: Koken en Nederlands leren

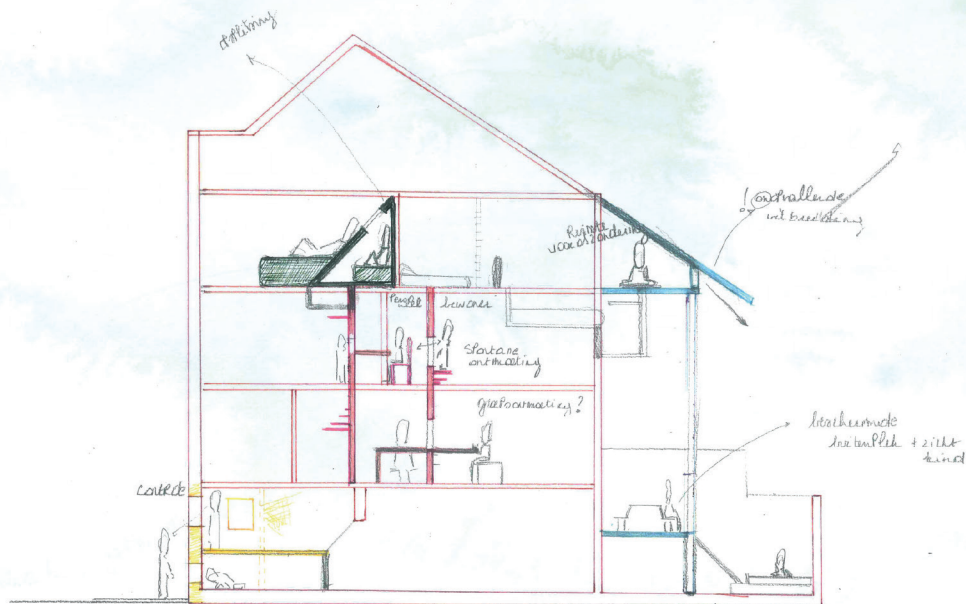
Verhaal:

Zarema is op 7 maart 2020 samen met haar zontje toegekomen in het vluchthuis. Ze was eerst geplaatst in de crisisopvang van het CAW, maar na verschillende gesprekken hebben ze beslist dat haar situatie ernstig genoeg was om haar naar het vluchthuis te brengen. Toen ze aankwamen in het vluchthuis waren ze al twee weken weg van hun huiselijke situatie. Hierdoor voelde ze zich vrij snel op haar gemak in het vluchthuis. Zowel zij als haar man zijn afkomstig uit Rusland en zijn samen naar hier verhuisd. In hun cultuur is het de gewoonte dat de vrouw thuisblijft en zorgt voor de man. Doordat Zarema dit minder en minder wou werd haar man steeds agressiever. Ondanks dat ze nu meer wil zijn dan enkel de vrouw aan de haard, is één van haar favoriete bezigheden koken voor haar zontje. Iets wat in het vluchthuis wel moeilijker is doordat iedereen vaak op hetzelfde moment wilt koken en er dus niet zoveel plaats is.

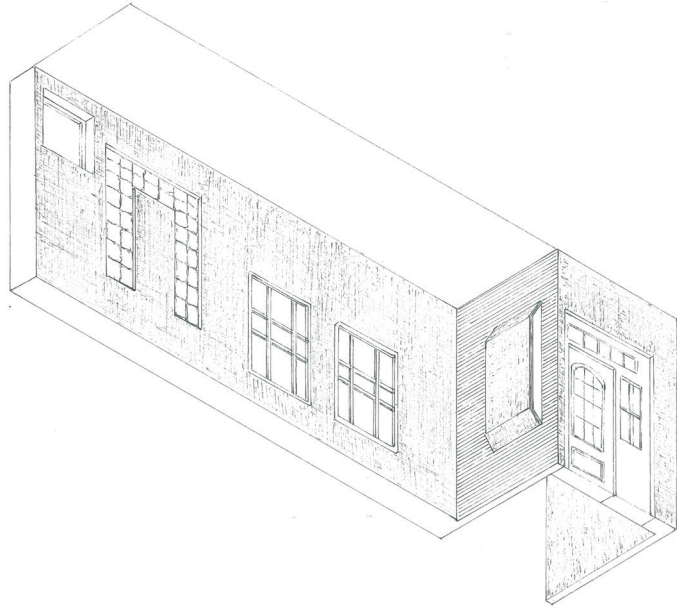

III. De ontwerpopportuniteiten van het vluchthuis

Doorheen het onderzoek zijn er bepaalde ontwerpopportuniteiten naar boven gekomen voor interieurarchitectuur in het vluchthuis. Er werd gekeken hoe interieurarchitectuur kan bijdragen in het creëren van een veilig, maar ook ontvankelijk vluchthuis voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Momenteel wordt er heel erg ingezet op de basisnoden van vrouw en kind samen, maar worden ze niet echt bekeken als twee aparte individuen. Het ontwerpmatig onderzoek van deze masterproef wil dat wel doen. Het is de bedoeling om te kijken wanneer vrouw en kind juist samen moeten zijn, en wanneer ze net de nood hebben aan afzondering. De persoonlijke ontwikkeling van de vrouw wordt hierbij gezien als hoofdzaak. Zo werd er gewerkt rond vier thema's die zowel de persoonlijke ontwikkeling als de balans tussen veiligheid en vrijheid in het vluchthuis kunnen bevorderen. Aan de hand van deze vier hoofdthema's werd gekeken *hoe het vluchthuis een tijdelijke thuis kan zijn met een balans tussen veiligheid en vrijheid.*

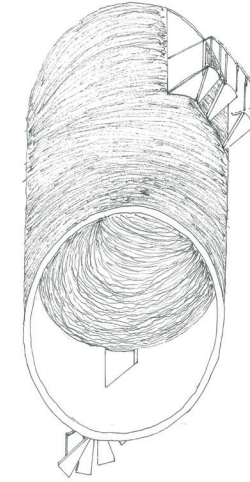

Eerste ontwerpschets van de vier thema's binnen het huidige vluchthuis te Gent.

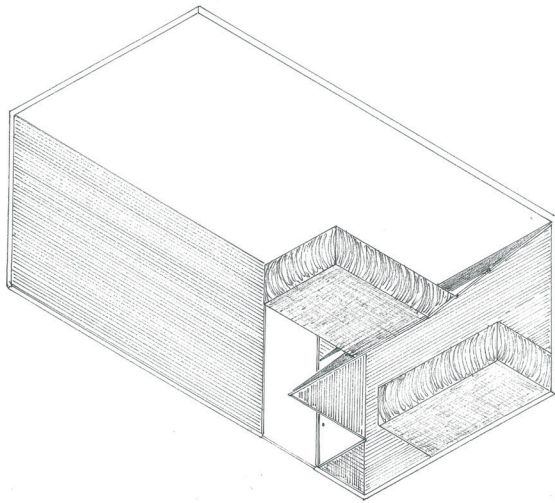
Het binnenkomen: controle

Momenteel domineert in het vluchthuis een gevoel van opsluiting. De vrouwen hebben zelf geen zicht op de straat en kunnen niet zien wie aanbelt. Om dit gesloten gevoel tegen te gaan, hebben de slachtoffers in het vluchthuis nood aan controle over wie er wanneer binnenkomt, zodat er naast de veiligheid ook een gevoel van vrijheid kan worden bekomen. In de interieurs van Adolf Loos krijgt de kamer voor de vrouw steeds een centrale rol, zodat zij kan waken over alle andere ruimtes zoals onder meer de inkom.⁶ Iedere indringing van het interieur wordt onmiddellijk opgemerkt, zoals een acteur die op het podium komt onmiddellijk gezien wordt door zijn publiek die toekijkt vanuit de theater box.

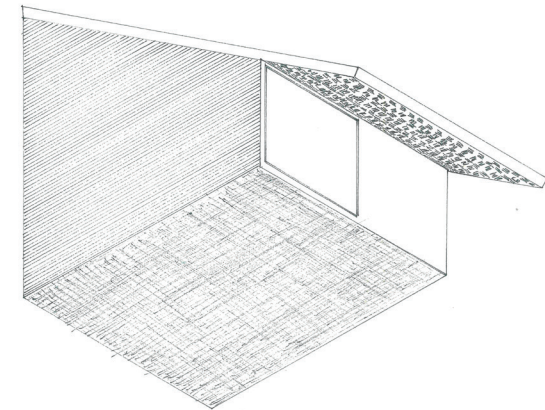
Spontane ontmoetingen

Het samenzijn speelt een cruciale rol in het proces van het verlaten van een gewelddadige omgeving. De slachtoffers kunnen steun vinden bij elkaar, maar ook bij het personeel dat overdag aanwezig is. Niet iedereen durft zomaar aan te geven wanneer ze nood hebben aan een gesprek. Daarom moet er plaats worden gemaakt voor spontane ontmoetingen, zodat bewoners wanneer ze hier nood aan hebben eens een spontane babbel kunnen doen. Architect Louis Kahn geloofde dat een ontwerper naast het nodige programma ook de toevallige ontmoetingen tussen verschillende individuen moet ontwerpen.⁷ Hij was van mening dat de plattegrond een samenvoeging is van ruimtes die op een bepaalde manier met elkaar in verbinding staan, zodat ze plaats bieden voor ongeplande ontmoetingen.

De private kamer: afzondering

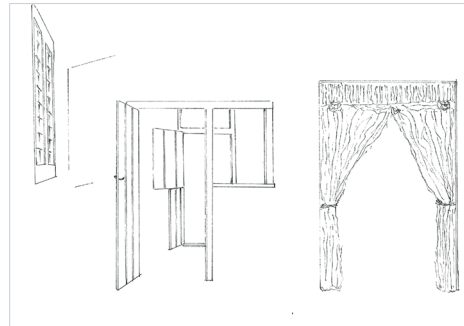
In het vluchthuis leven verschillende families samen onder één dak. Zij kunnen elkaar steunen en een hart onder de riem steken. Maar naast ruimte voor samen zijn is er ook nood aan een eigen plek. Zoals Martino Tattara van architectebureau Dogma zegt, is samen zijn alleen mogelijk wanneer men de kans heeft om alleen te zijn. Dogma hamert erop dat de eenpersoonskamer een van de meest elementaire eenheden is van ons dagelijks leven.⁸ We beschouwen het als een toevluchtsoord en een plek van identiteitsvorming. Ook Virginia Woolf verklaart in *A Room of One's Own* dat een vrouw een eigen kamer moet hebben voor het stimuleren van creativiteit en zelfontwikkeling.⁹

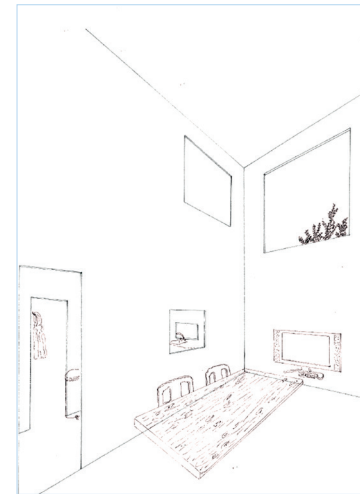
Beschermde buitenruimte

Om een gevoel van vrijheid te bekomen is de relatie tussen binnen en buiten, tussen interieur en exterieur heel relevant. Omdat de slachtoffers minder snel buiten het vluchthuis durven, is het belangrijk dat de overgang tussen binnen en buiten soepeler verloopt. Zo kaart architect Go Hasegawa het belang van overgangsruidtes aan in zijn project Lively Balconies.¹⁰ Transitieruimtes bepalen op een subtiele wijze de relatie tussen een huis en zijn omgeving, tussen publiek en privaat. Zo bieden 'vergeten plaatsen' zoals het dak, de zolder, en het terras ruimte aan tussen binnen en buiten. Het zijn gekende plaatsen in de architectonische woordenschat, en juist daarom zijn ze zo interessant voor het ontwerpend onderzoek. Zo kan de focus op een beschermde buitenruimte binnenin het vluchthuis zowel een gevoel van veiligheid als vrijheid meegeven.

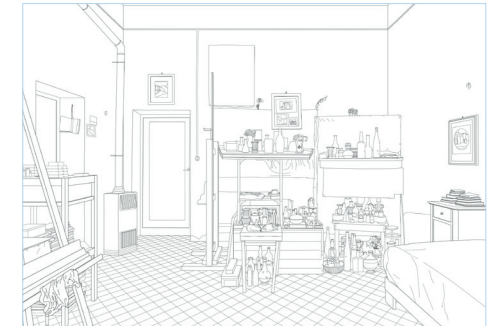
Het vluchthuis moet een tijdelijke thuis bieden voor de slachtoffers van huiselijk geweld die hun eigen huis verlaten. De betekenis van een thuis en huiselijkheid is iets zeer complex en kan niet worden vastgelegd met één concept. In de tekst van Bart Verschaffel 'De betekenis van huiselijkheid' wordt deze gedachte geïllustreerd aan de hand van de schilderijen van Pieter De Hooch.¹¹ Zijn interieurbeelden tonen telkens een huiselijke situatie waarin de vrouw (vaak samen met het kind) centraal staat. Het opvallende aan deze interieurbeelden is dat De Hooch bijna nooit één afgesloten kamer toont. De ruimte is 'doorzichtig' en het interieur wordt opengemaakt. Het beeld creëert steeds een bepaalde diepte door een 'tweede scene' te openen. Door het creëren van verschillende zichten en connecties kunnen grenzen tussen verschillende ruimtes worden vervaagd en het gevoel van vrijheid worden versterkt. Door onder meer de grenzen tussen verschillende ruimtes te vervagen kan gezocht worden naar verschillende gradaties tussen intiem en gemeenschappelijk. Zo moet er in een huis zowel ruimte zijn voor afzondering als ruimte voor samen zijn. Maar ook de overgang tussen de twee moet ontworpen worden, zoals o.a. bij House in a Plum Grove (2003) van Kazuyo Sejima. Daarnaast is bij het concept van huiselijkheid ook de eigen kamer zeer belangrijk. Zoals Dogma in hun onderzoek van de private kamer aanhaalt projecteren we hier onze persoonlijkheden op de muren in de vorm van een decor¹², zo moet er ook ruimte zijn voor het uitstellen van persoonlijke objecten die de slachtoffers meehebben naar het vluchthuis.

Het openen van een tweede scene: diepte zicht
Schets naar *The Bedroom* - Pieter De Hooch (c. 1659)

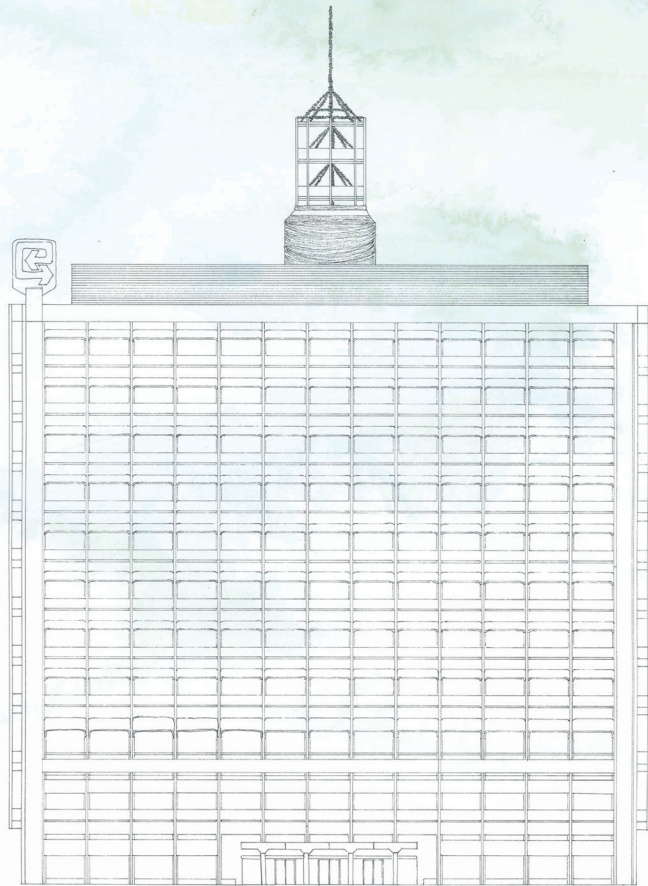
De gelaagdheid van de ruimte
House in a Plum Grove - Kazuyo Sejima (2003)

Het projecteren van onze persoonlijkheden op de muur, als een decor
Giorgio Morandi's room - Dogma (2013)

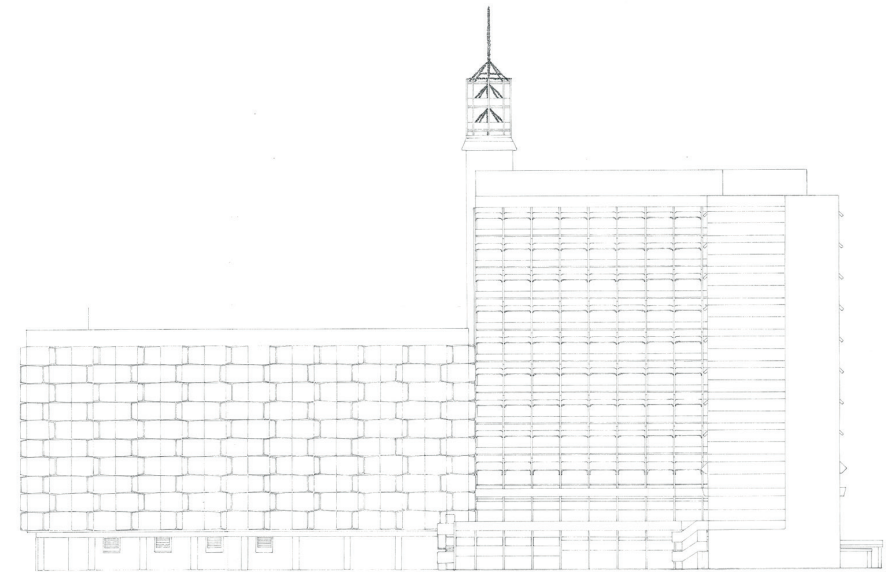
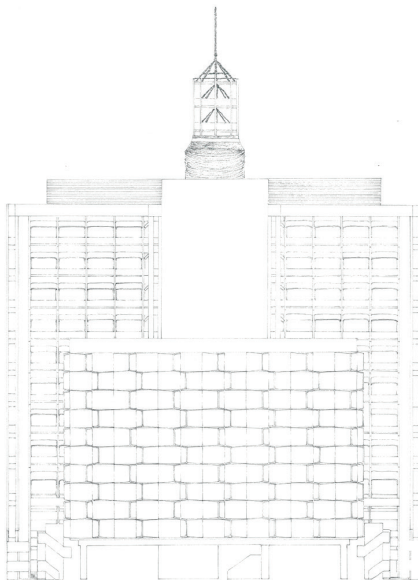
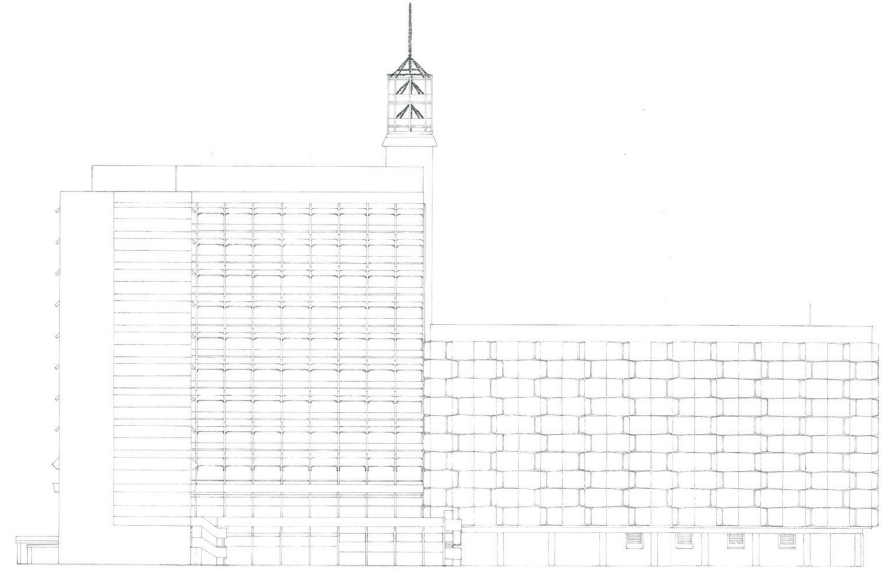
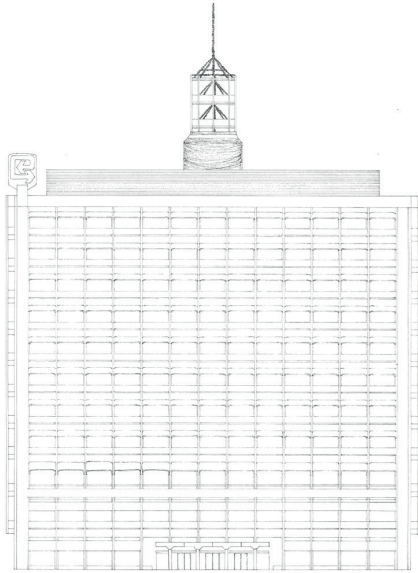
¹¹ Verschaffel B. (2010). *Van Hermes en Hestia: over architectuur*. Wetteren: A&S Books. Pagina 83 – 100.

¹² Aureli P. & Tattara M. (2017). *Dogma: The room of one's own: The architecture of the private room*. Milaan: Black Square.

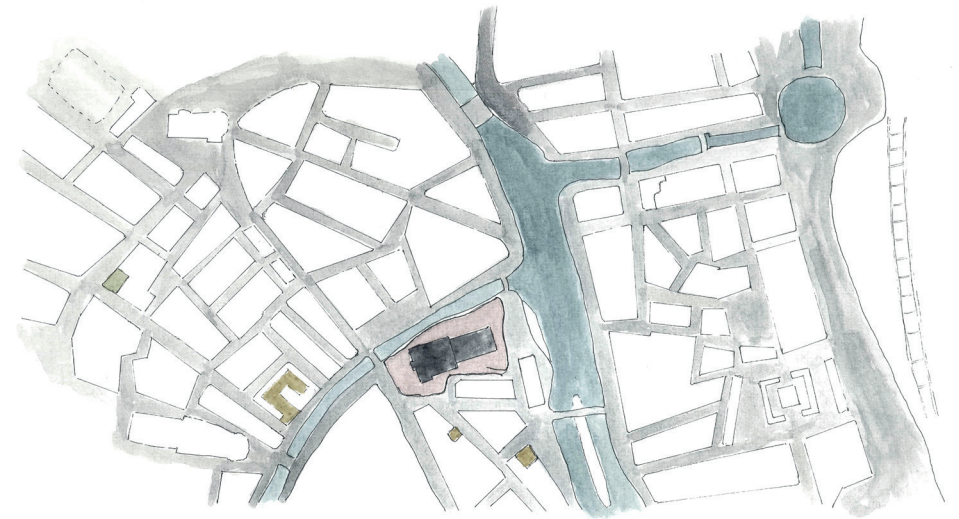
IV. De Belgacomtoren

Op basis van de ontdekkingen en thema's die in het onderzoek naar boven kwamen werd er gezocht naar een nieuwe locatie die al bepaalde kwaliteiten in zich heeft voor het ontwerp van een vluchthuis. Hierbij werd gekozen voor de Belgacomtoren te Gent. Hoewel dit kantoorgebouw misschien niet vanzelfsprekend is voor het programma van een vluchthuis, gaat het gebouw dat zich midden in de stad bevindt, mee op in de anonimiteit van de stad. Net omdat de locatie niet vanzelfsprekend is voor dit ontwerp, zullen de slachtoffers van huiselijk geweld hier een veilige plaats kunnen vinden, waarbij zij zelf overzicht hebben op de omgeving dankzij de hoogte van het gebouw.

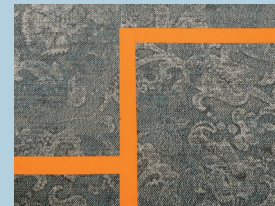

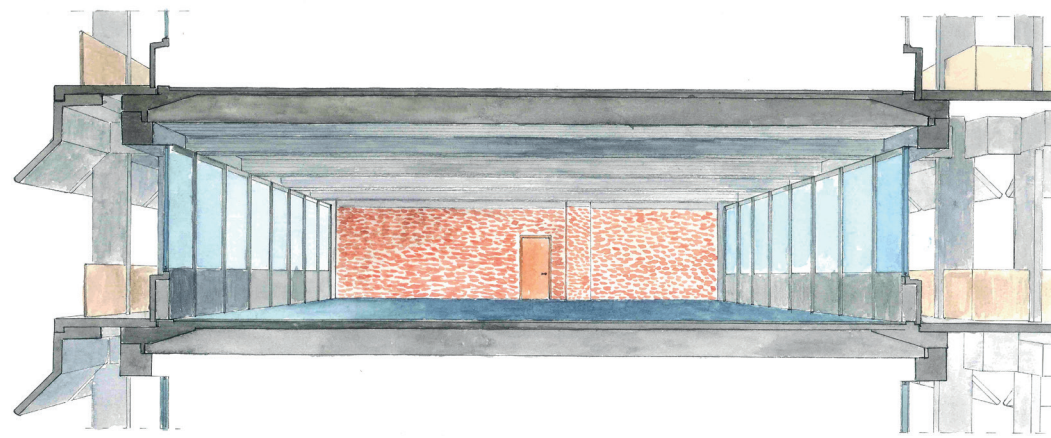
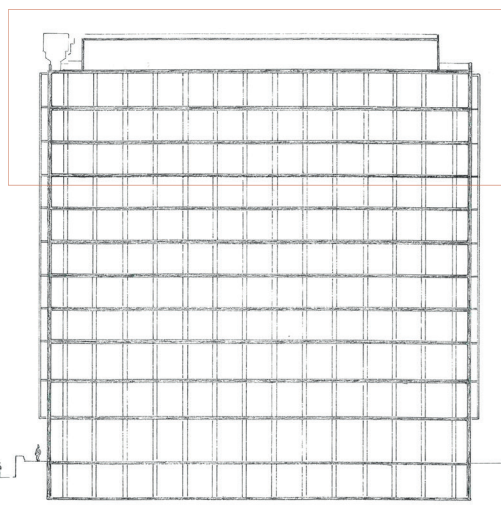
Context

Dit brutalistische gebouw uit 1972 werd ontworpen door Geo en Dirk Bontinck in opdracht van de RTT (Regie voor Telegraaf en Telefonie) dat erna Belgacom werd. Zo kreeg het 47m hoge gebouw de bijnaam van de Belgacomtoren. In 2008 ging Belgacom er weg met zijn diensten, maar het oorspronkelijke programma van kantoorgebouw werd overgenomen door de Stad Gent die een deel van het gebouw gebruikt voor haar administratieve diensten, waardoor het gebouw de nieuwe naam kreeg: AC Portus. De bovenste verdiepingen staan al een aantal jaar deels leeg en zouden dus in deze masterproef worden gebruikt als ontwerplocatie voor het vluchthuis. De locatie is hiervoor ideaal omdat de gebruikers van het gebouw mee opgaan in de anonimiteit van de stad. Ook de ligging komt het ontwerp ten goede. Het politiekantoor is vlakbij en er zijn verschillende scholen in de buurt, wat belangrijk is voor de kinderen die mee zijn met hun moeder, aangezien zij moeten veranderen van school en zo snel mogelijk ergens anders schoolopvang zoeken.

Keizer Karelstraat 1, 9000 Gent

Snede hoofdgebouw

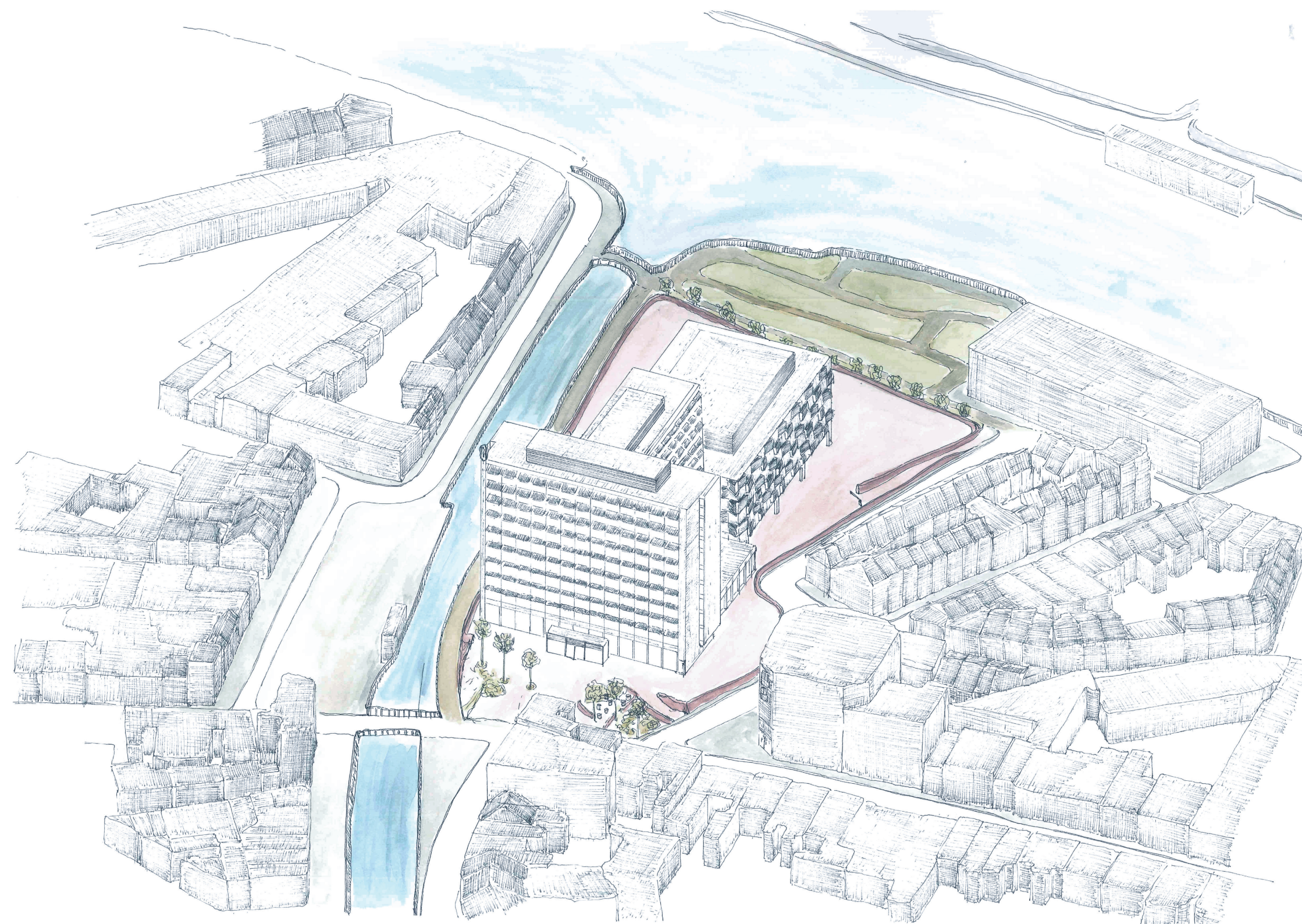
Aantal verdiepen: 13 (inclusief kelder en technische verd.)

Hoogte per verdiep: 4m

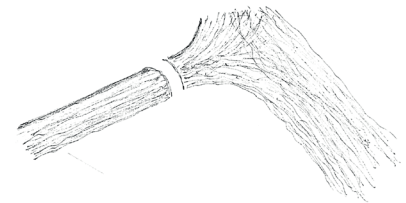
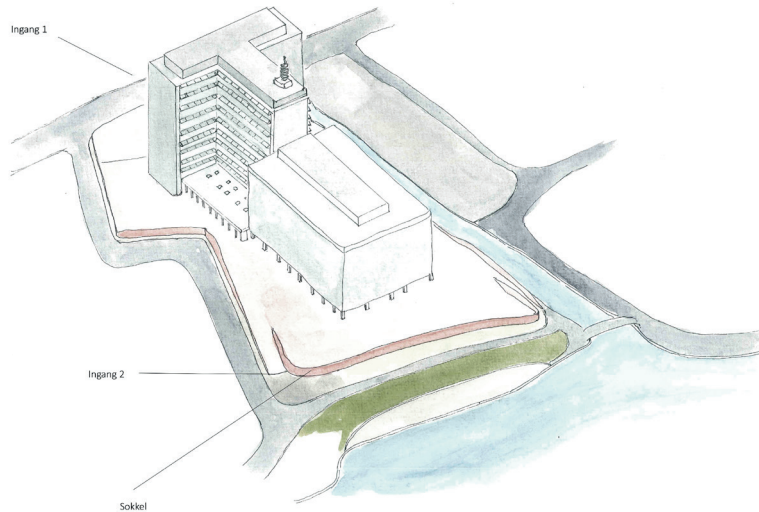
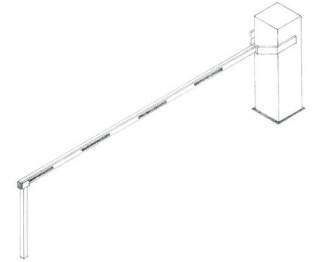
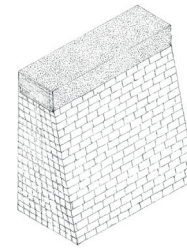
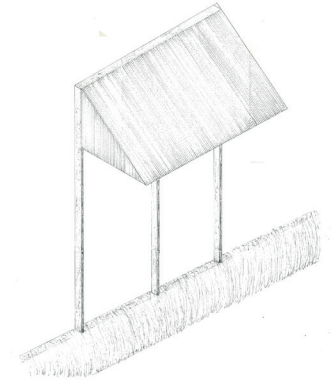
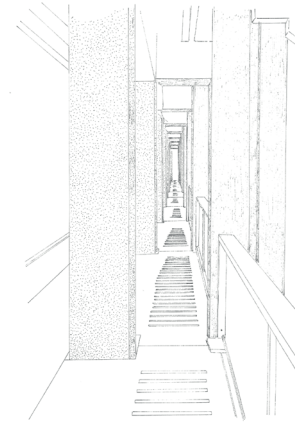
Kolomstructuur iedere 3,6 m

Oppervlakte per verdiep (hoofdgebouw): 590 m²

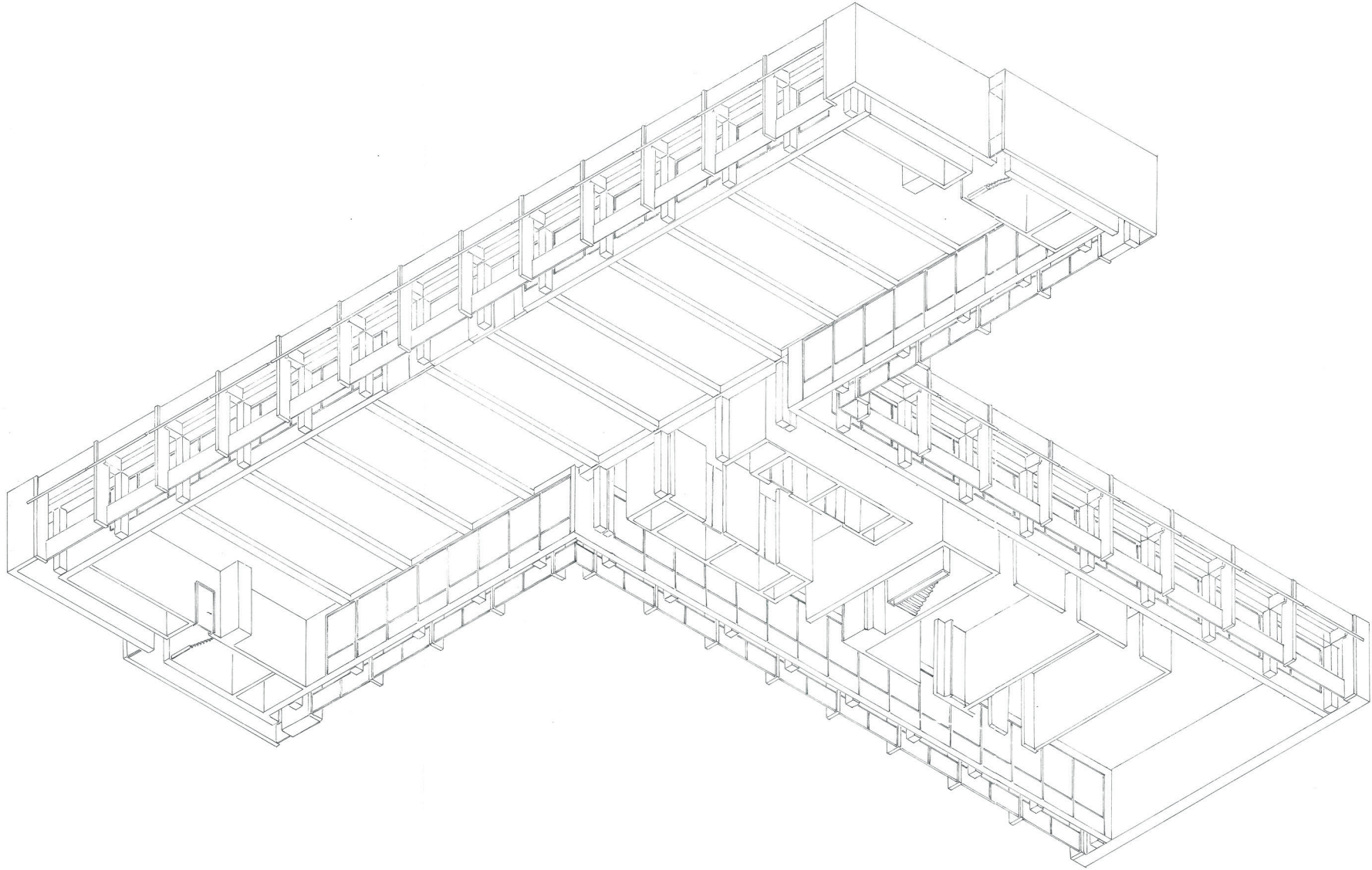
Gebruik ontwerp: verdiep 8 t.e.m. 10 + dak

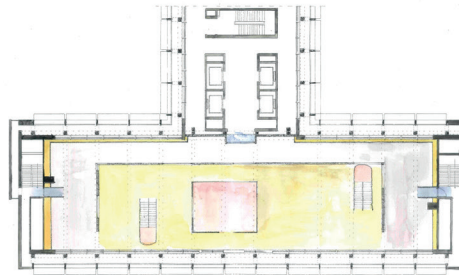
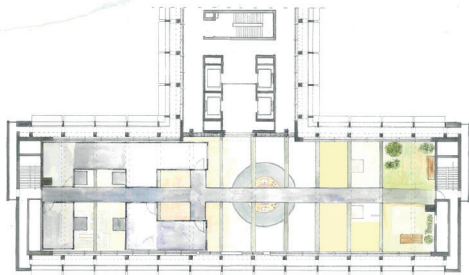
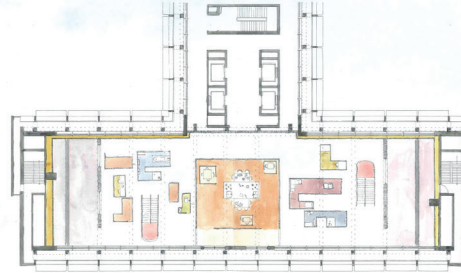
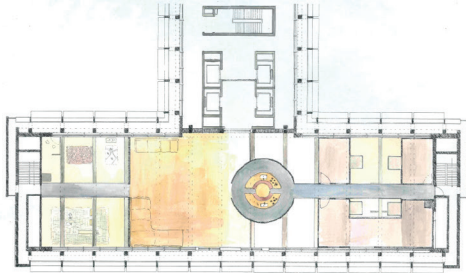
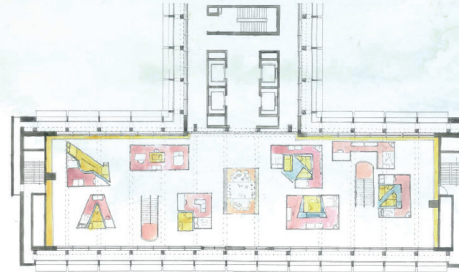
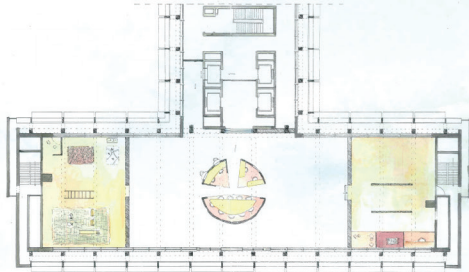

De locatie en vormgeving van het gebouw hebben al bepaalde kwaliteiten die zowel het gevoel van veiligheid als vrijheid kunnen bevorderen. Niettegenstaande het gebouw zich in de stad bevindt, staat het op een heel open plek. Hierdoor is er zeker van uit de hogere verdiepingen een volledig overzicht op de omgeving rondom het gebouw. Door de hoogte wordt het gevoel van vrijheid extra bekomen. Daarnaast zijn er ook een aantal defensieve kwaliteiten aan de locatie. Het gebouw werd ingeplant op een soort van sokkel. Hierdoor zijn er maar twee toegangspunten naar het gebouw: enerzijds via de voorzijde en anderzijds via de parking. Dit wil dus zeggen dat er ook maar twee controlepunten zullen nodig zijn in het ontwerp. Daarnaast heeft het gebouw een dubbele schil, waardoor je je als bewoner kan verstoppen in de gevel van het gebouw.

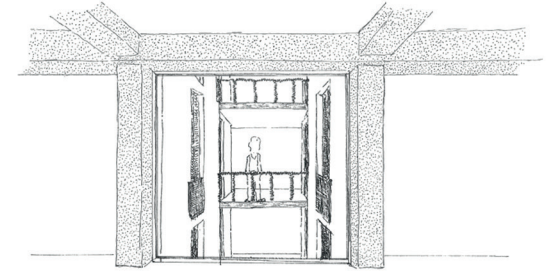
Water rondom als grens

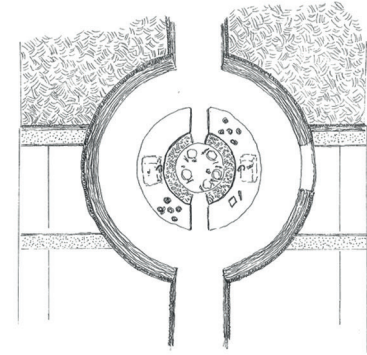

V. Op zoek naar de balans tussen veiligheid en vrijheid

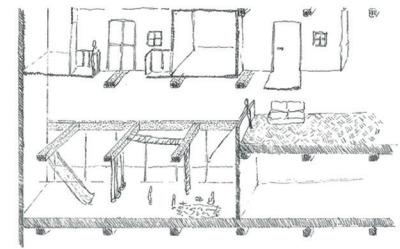
Door te vertrekken vanuit drie voorontwerpen werden er verschillende scenario's en programma's afgetoetst aan de context van de Belgacomtoren. Hierop werd al schetsend verder gezocht naar de juiste elementen die aanwezig zullen zijn in het uiteindelijke ontwerp. De focus bij het ontwerpend onderzoek ligt vooral op de vier thema's: controle, spontane ontmoetingen, de private kamer en de beschermde buitenruimte. Deze vier thema's worden gecombineerd met de basisbehoeften die nodig zijn in een vluchthuis.

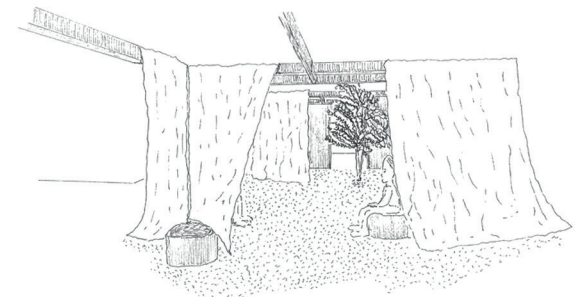
Controle: het binnenkomen

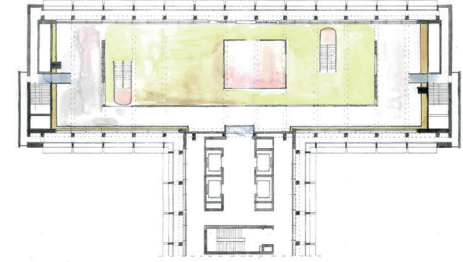
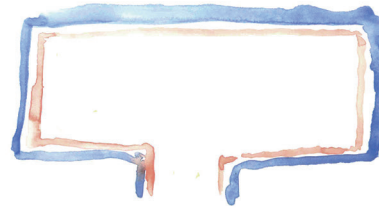
Sportane ontmoetingen

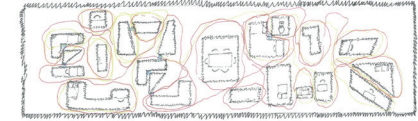
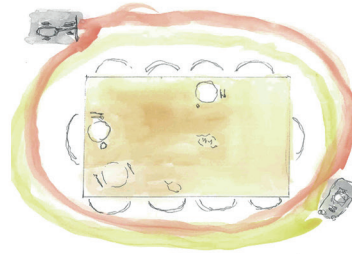
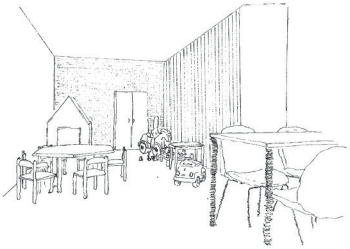
De private kamer: afzondering

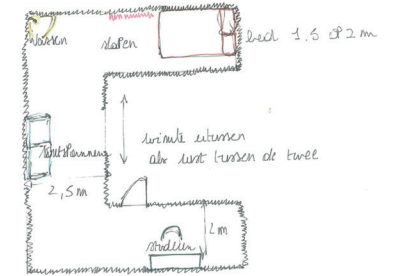
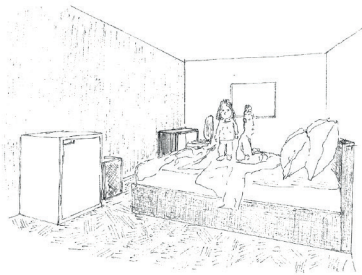
De beschermde buitenruimte

Controle: het binnenkomen

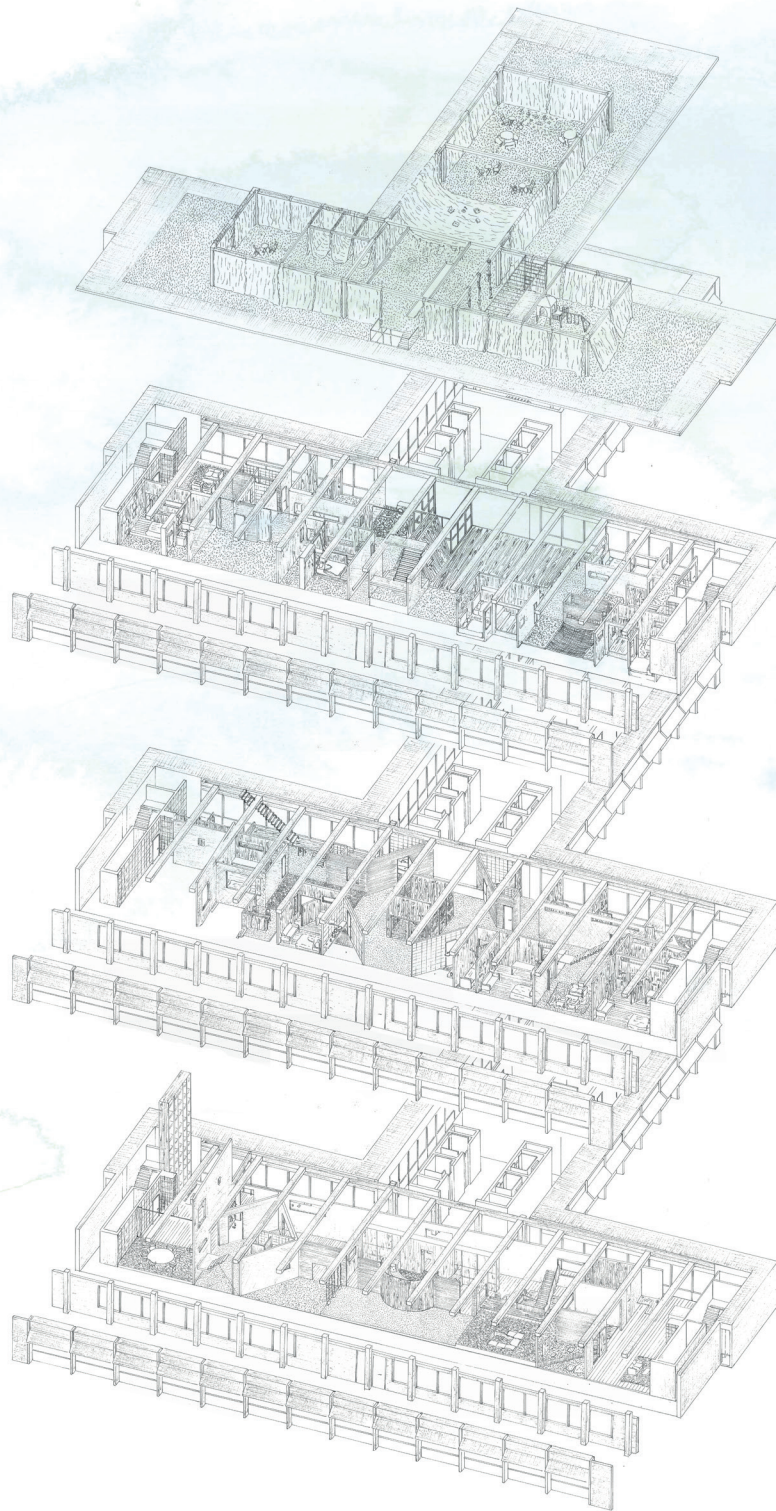
Sportieve ontmoetingen

De private kamer: afzondering

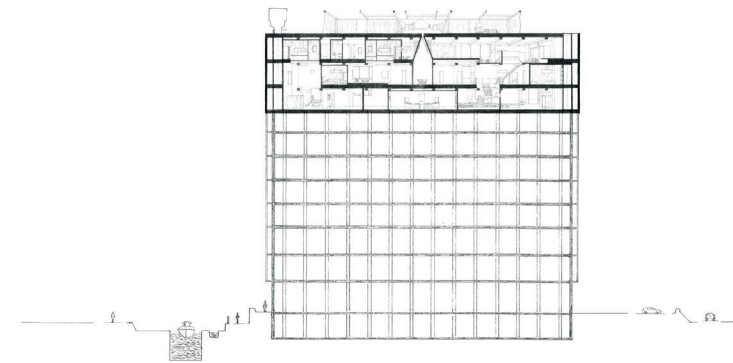

De beschermde buitenruimte

VI. De balans tussen veiligheid en vrijheid

Het ontwerp vertrekt vanaf de achtste verdieping van de Belgacomtoren en neemt de drie bovenste verdiepen en het dak in. Net zoals in het huidige vluchthuis te Gent werd er plaats gemaakt voor acht vrouwen samen met hun kinderen, en zes personeelsleden die enkel overdag aanwezig zijn. Doorheen het ontwerp wordt gezocht naar de balans tussen veiligheid en vrijheid, d.m.v. verschillende focuspunten. Daarnaast werd vooral rekening gehouden met de intieme vs gemeenschappelijke ruimte en de relatie tussen moeder en kind. Enerzijds is er de horizontale indeling waarbij je langs de buitenzijdes meer intieme plaatsen kan opzoeken. Anderzijds is er de verticale indeling waarbij hoe hoger in het ontwerp hoe meer individueler het wordt. Naarmate de hoogte vinden moeder en kind steeds meer afzondering van elkaar. Het midden van het gebouw wordt gezien als centraal ontmoetingspunt waar op iedere verdieping alles samenkomt.

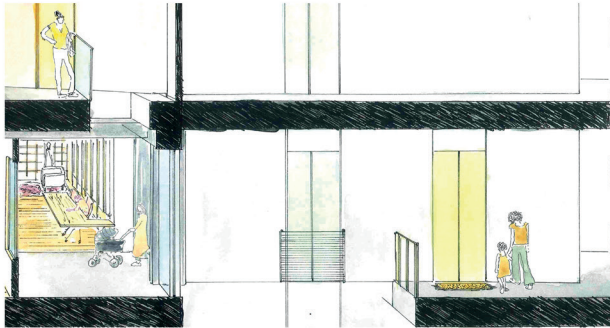

Veiligheid - vrijheid

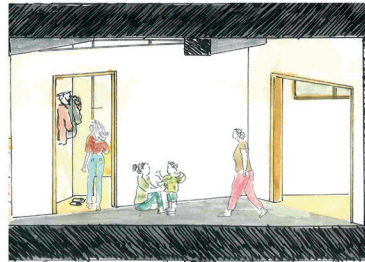
Doorheen het ontwerp werd gezocht naar hoe het vluchthuis een tijdelijke thuis kan zijn met een balans tussen veiligheid en vrijheid. Enerzijds de veiligheid en anonimiteit dat een vluchthuis nodig heeft zodat slachtoffers niet worden gevonden. Anderzijds de vrijheid die vereist is om aan zelfontwikkeling te doen zodat het zelfvertrouwen terug kan worden opgebouwd. De veiligheid van het ontwerp komt vooral tot stand door de locatie en de defensieve kwaliteiten van het Belgacomgebouw. De vrijheid zit hem dan weer in de vier thema's die in het onderzoek naar boven kwamen.

Hoe kan het vluchthuis een tijdelijke thuis zijn met een balans tussen veiligheid en vrijheid?

De balans tussen veiligheid en vrijheid

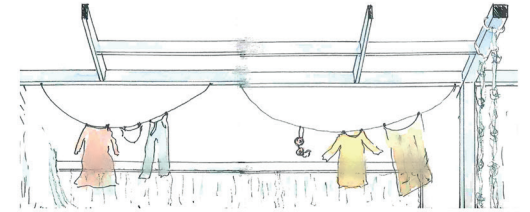
Het binnenkomen: controle

Spontane ontmoetingen

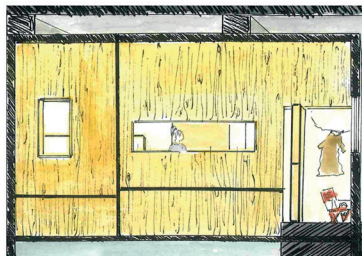

De private kamer

De beschermde buitenruimte

Een tijdelijke thuis

Het openen van een tweede scene: diepte zicht

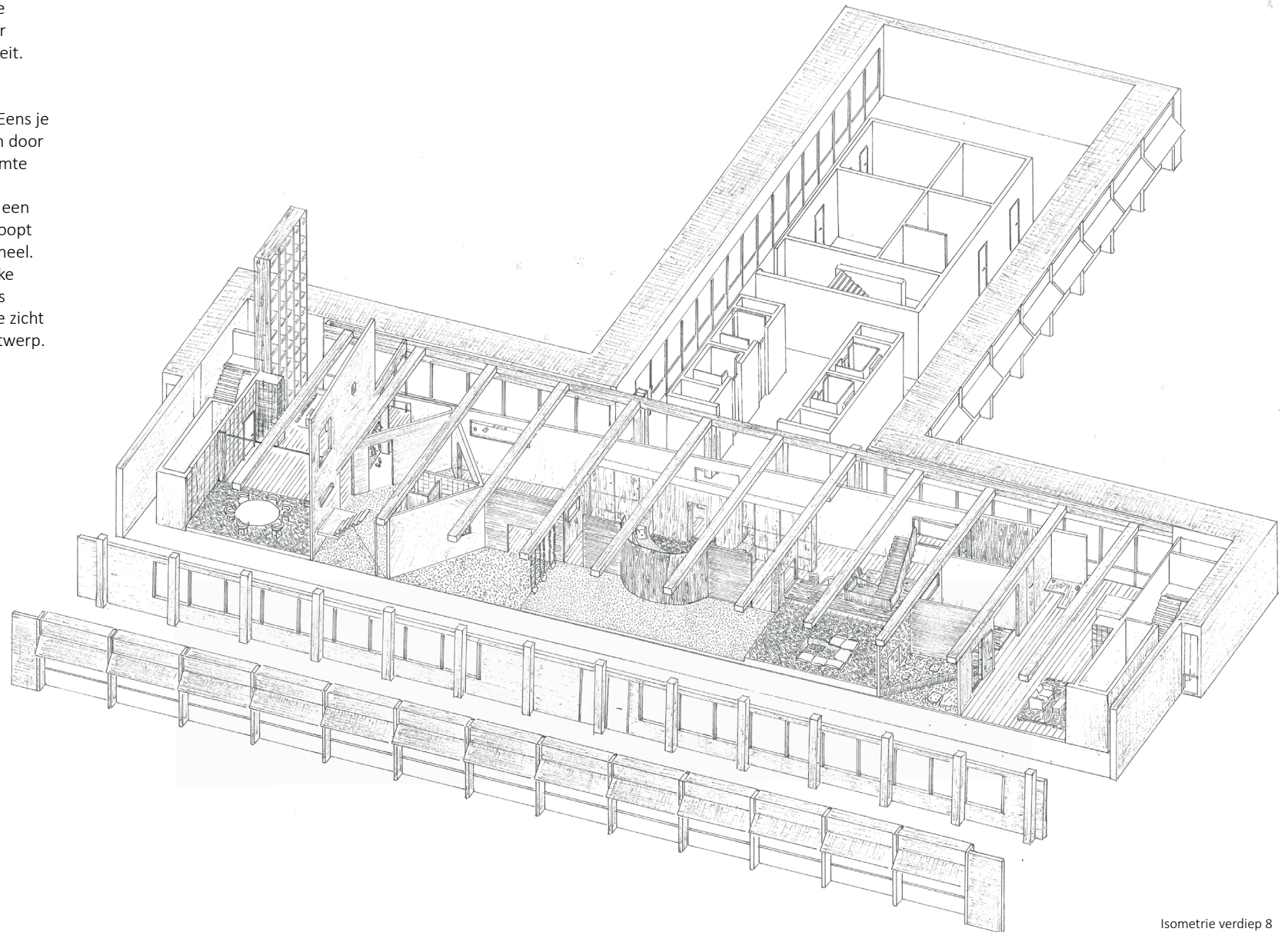

Intiem vs Ontmoeting

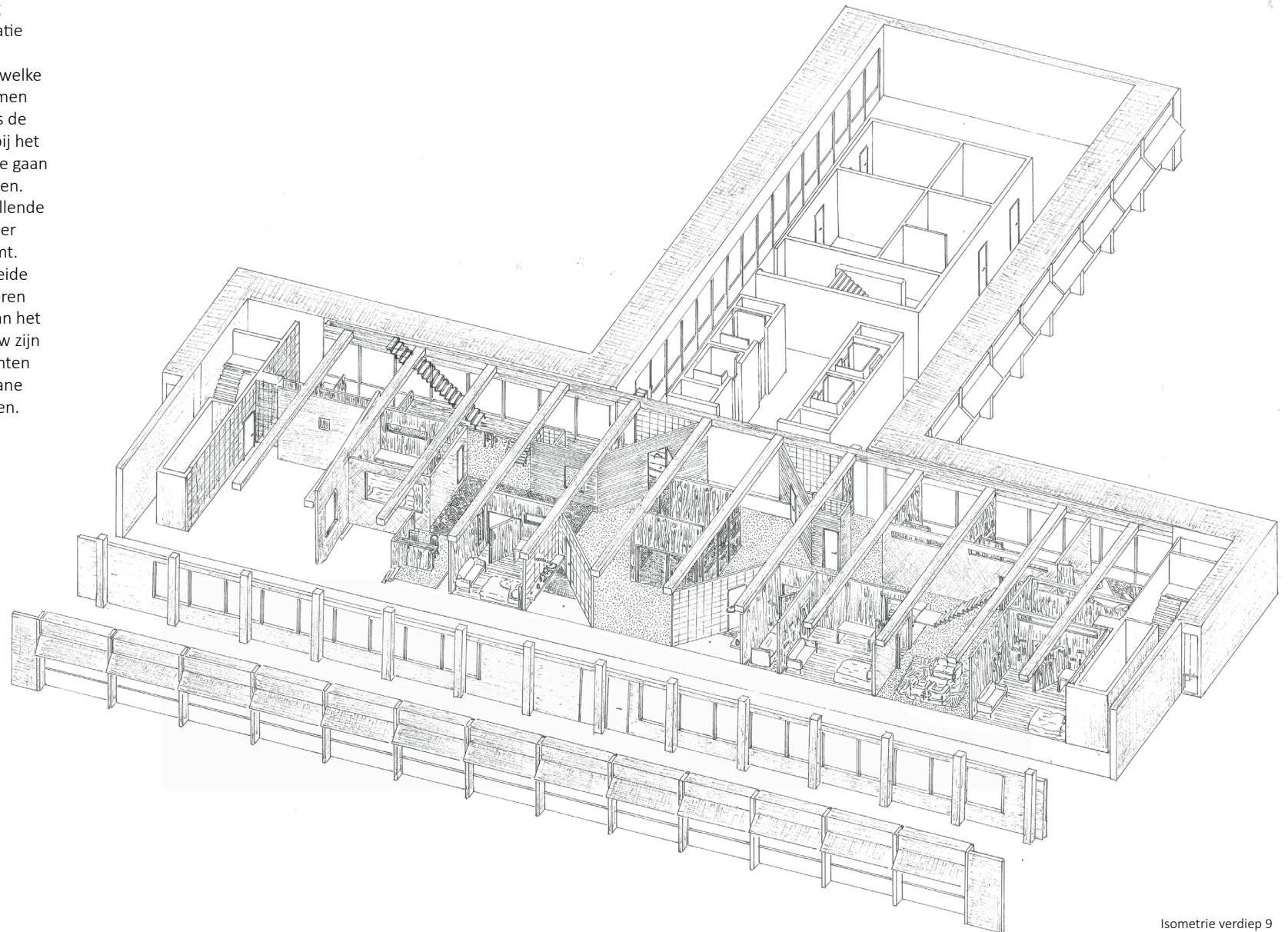
Het uitstellen van de eigen objecten in de muur

Bij de ingang van een vluchthuis is anonimiteit uiterst belangrijk. De onopvallendheid van een liftdeur wordt hier gezien als opportuniteit. Een van de vier huidige liften in het Belgacomgebouw krijgt de bestemming van toegangsdeur. Eens je hier doorgaat word je ontvangen door het personeel. De personeelsruimte omhelst zich volledig rond de gemeenschappelijke ruimtes als een soort van beschermlaag. Zo verloopt alle eerste contact via het personeel. Doorheen de gemeenschappelijke ruimtes zijn er voor de bewoners verschillende controlepunten die zicht hebben op de inkom van het ontwerp.

Spontane ontmoetingen

Om toevallige ontmoetingen te stimuleren werd vooral rekening gehouden met de interne circulatie en de indeling van het volledige project. Als bewoner kies je zelf welke route je aflegt. Bij het binnenkomen kan er gekozen worden om langs de groepsontmoeting te passeren bij het personeel of rechtstreeks door te gaan naar de gemeenschappelijke delen. Daar binnen zijn er twee verschillende circulatiewegen zodat de bewoner kan beslissen welke weg ze neemt. De routes bevinden zich langs beide zijden van het ontwerp en passeren onder andere langs de ruimte van het personeel. Doorheen het gebouw zijn er verschillende ontmoetingspunten waar alles samenkomt en spontane onderonsjes kunnen plaats vinden.

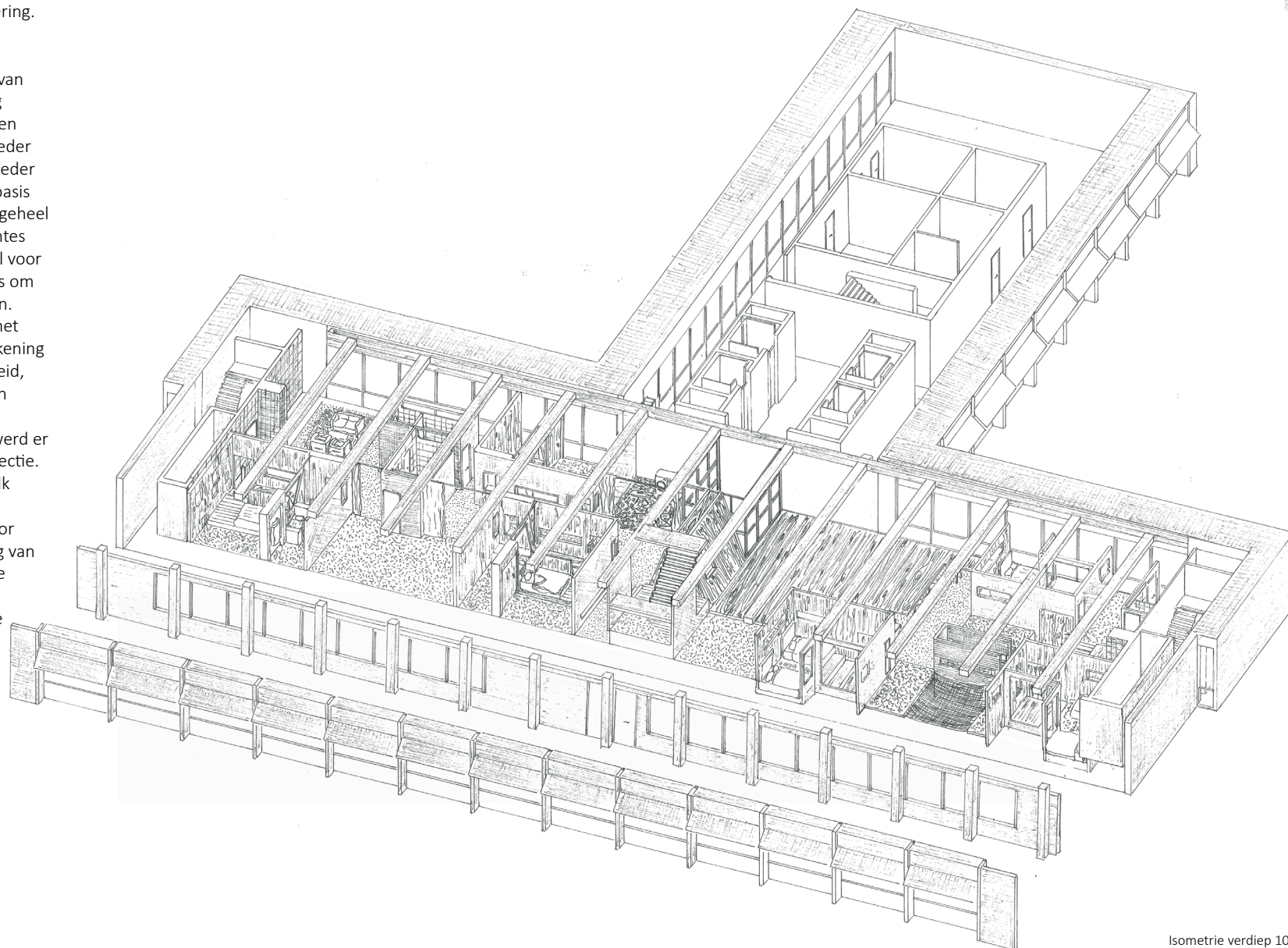

Isometrie verdiep 9

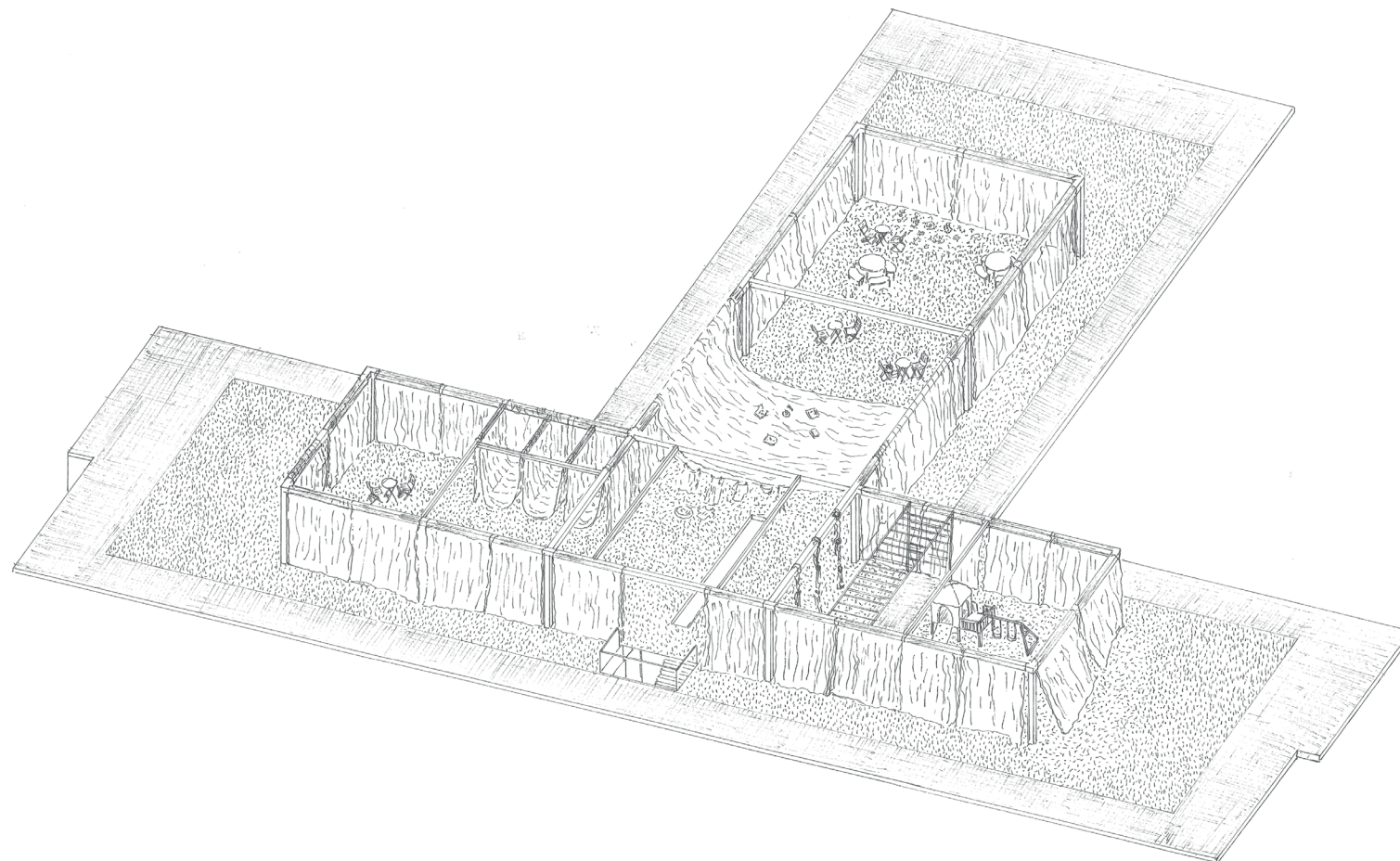
Inkt op papier

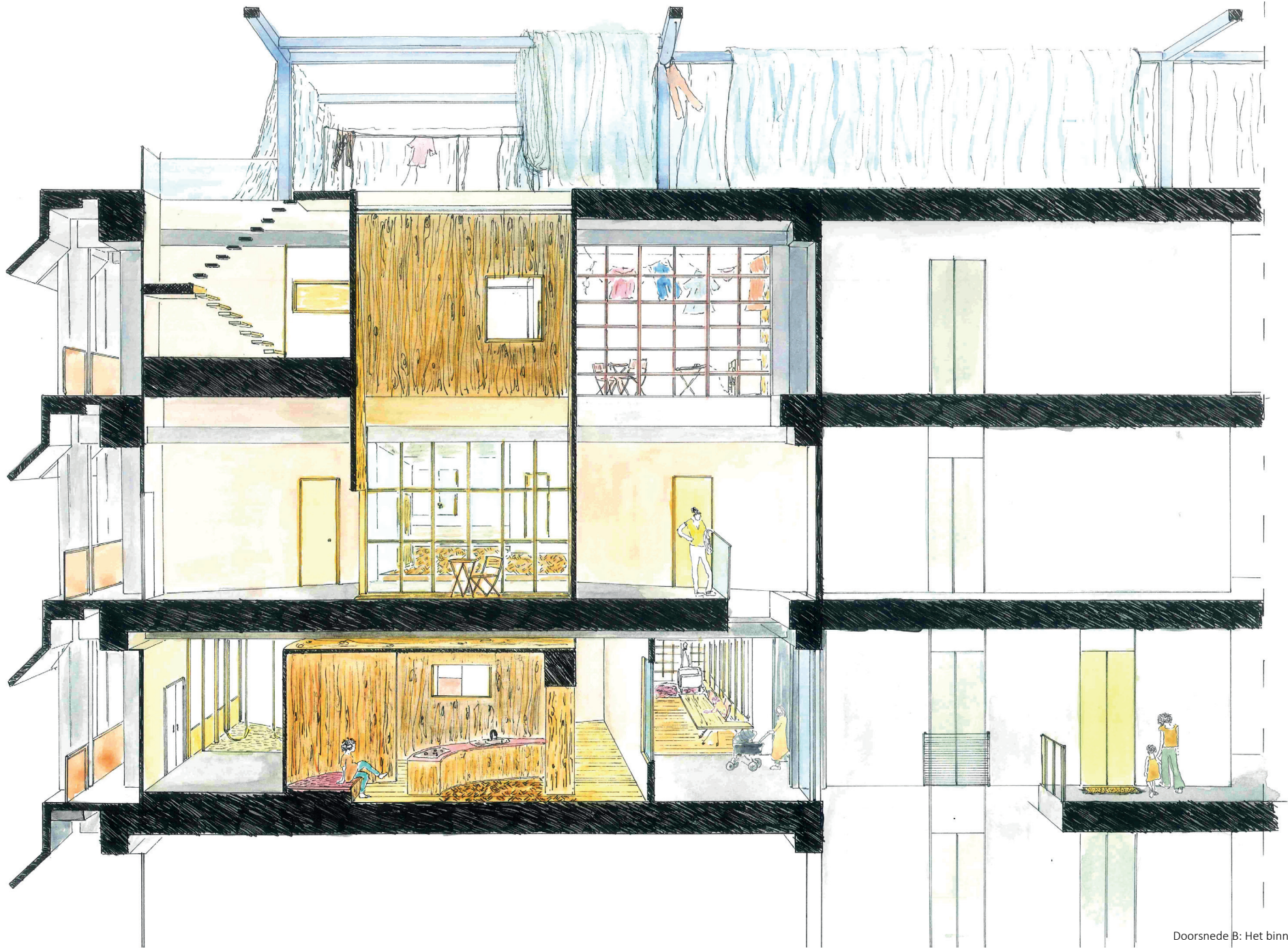
420 x 594

Voor de rust en zelfontwikkeling van de vrouw is er nood aan afzondering. Daarom werd gekozen om zowel moeder als kind elk hun eigen kamer te geven. Bij de opdeling van de private kamers werd rekening gehouden met drie scenario's: een vrouw zonder kinderen, een moeder met oudere kinderen en een moeder met jonge kinderen/baby's. Op basis hiervan werd ook in het grotere geheel van de gemeenschappelijke ruimtes de opdeling gemaakt. In het deel voor de vrouw alleen is er meer plaats om te studeren, weg van de kinderen. Bij de kamer voor een moeder met jonge kinderen werd er meer rekening gehouden met de fysieke nabijheid, zodat ze zich naast elkaar kunnen afzonderen. Bij de indeling voor moeders met oudere kinderen werd er gekozen voor een verticale connectie. Moeder en kind bevinden zich elk op een andere verdieping maar staan wel nog in contact. Hierdoor wordt er op de tiende verdieping van het Belgacomgebouw een aparte speelruimte gecreëerd rondom de private kamers van de oudere kinderen.

Het dak zorgt door de hoogte van het gebouw al voor een bepaalde anonimiteit. Daarnaast werd er gezocht naar een onopvallende ingreep die niet zichtbaar zou zijn naar buitenstaanders. In de stad wordt het terras vaak gebruikt om de was uit te hangen. Het is een gekend beeld bij ieder van ons en niemand stelt er zich vragen bij. Dit was het inspiratiepunt voor de beschermde buitenruimte in het ontwerp. De structuur van het dak is langs de buitenzijde omgeven met uithangende lakens die de bewoners hun anonimiteit garanderen. Binnen in deze buitenruimte wordt er plaats gemaakt voor zowel intieme als gemeenschappelijke momenten, met in het midden een doorlopend picknick laken dat steeds klaar ligt voor ontmoetingen.

Doorsnede B: Het binnenkomen

Inkt en aquarel op papier

420 x 594 (schaal 1:50)

Relatie personeel - bewoners

De ruimte van personeel (die zich volledig omhelst rond de gemeenschappelijke delen) maakt zowel plaats voor intieme ontmoetingen als groepsontmoetingen. Beide bevinden zich aan de buitenzijdes van het ontwerp waardoor de bewoner zelf kan kiezen langs welke zijde zij wil passeren.

De keuze om te passeren langs de groepsontmoetingen met personeel of rechtstreeks binnen te gaan via de vestiaire.

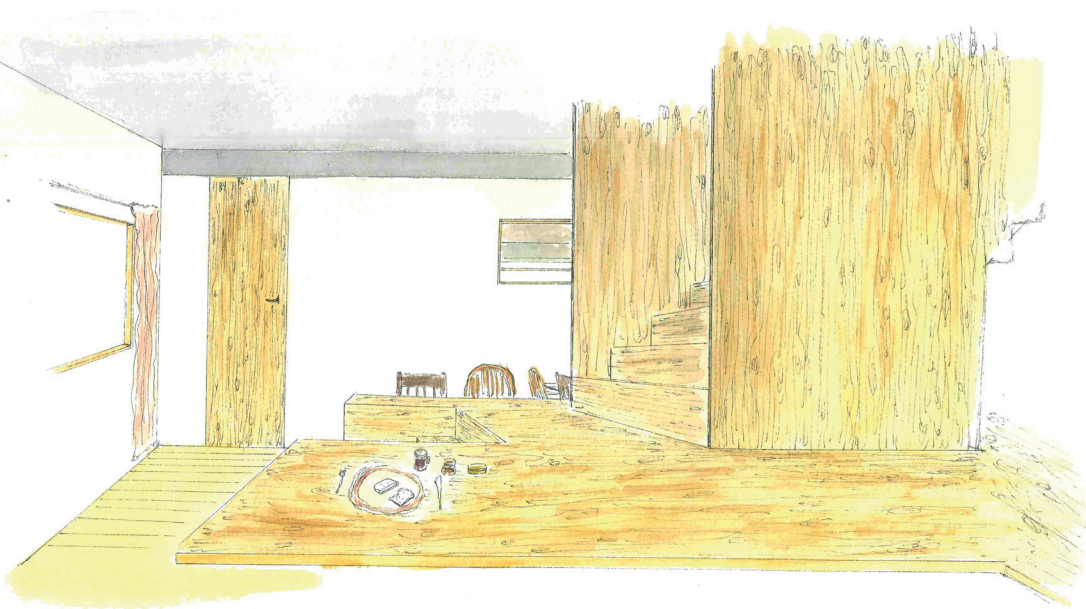
De keuken als plek voor de vrouwen om samen te komen.

Speelruimte kind.

Relatie moeder - kind: collectieve delen

Bij het binnengaan van de gemeenschappelijke delen hebben kind en moeder elk hun eigen route. Zo kunnen ze even afzondering vinden van elkaar om erna terug samen te komen in de leefruimte. Het binnenkomen voor de vrouw gebeurt via de keuken, terwijl het kind rechtstreeks binnen komt via de speelruimte. Vanuit de keuken zijn er verschillende zichten naar de speelruimte zodat ze tijdens de afzondering wel nog in verbinding staan.

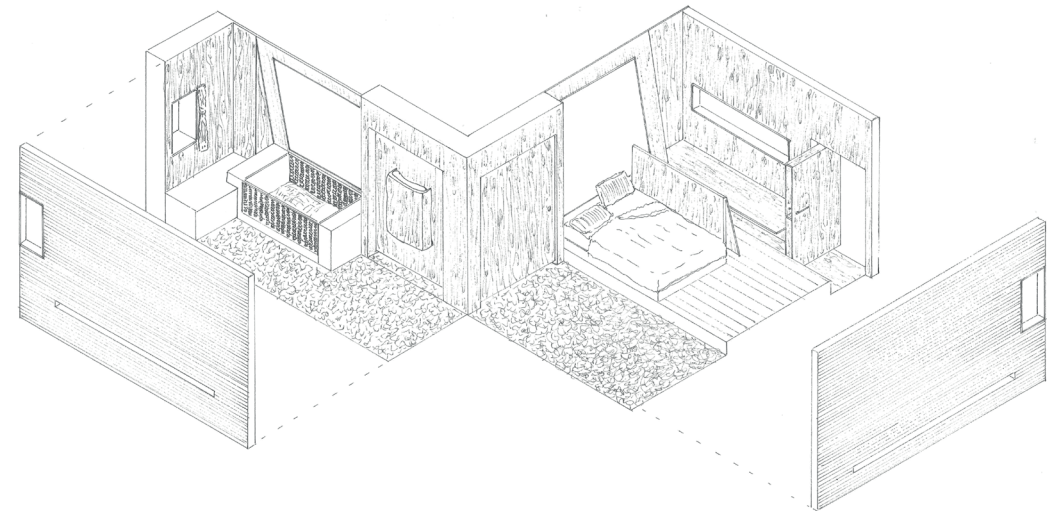
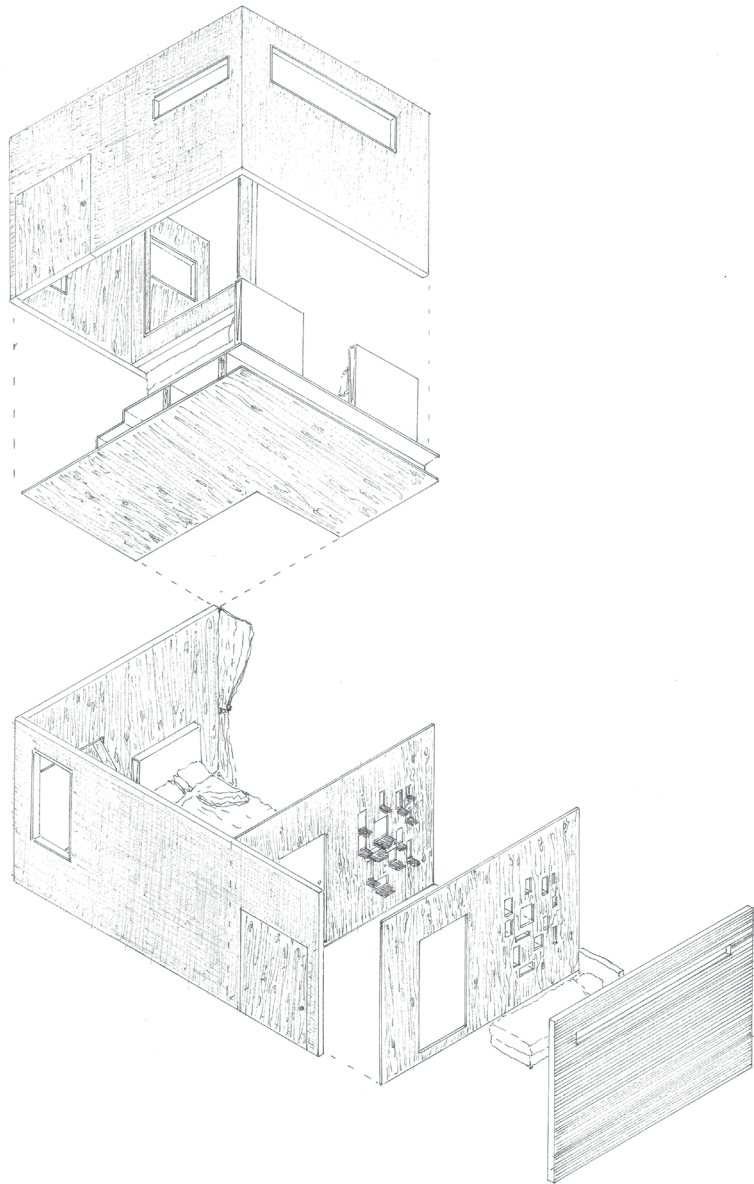
Relatie intiem - gemeenschappelijk: collectieve delen

De leefruimte werd ontworpen als één grote ruimte waarbij de keuken dient als centraal punt. Hieruit vertrekt ook de eettafel die wordt doorgetrokken tot in de ruimte van het personeel. De tafel creëert zo een opsplitsing in de ruimte, waarbij de ene zijde meer plaats maakt voor groepsontmoetingen terwijl men aan de andere kant meer individuele momenten kan opzoeken. Vanuit de tafel vertrekt ook de trap naar de negende verdieping. De trap zorgt dan weer voor een opdeling in de tafel waardoor men aan éénzelfde tafel kan kiezen om alleen, met het gezin of met de hele groep samen te eten.

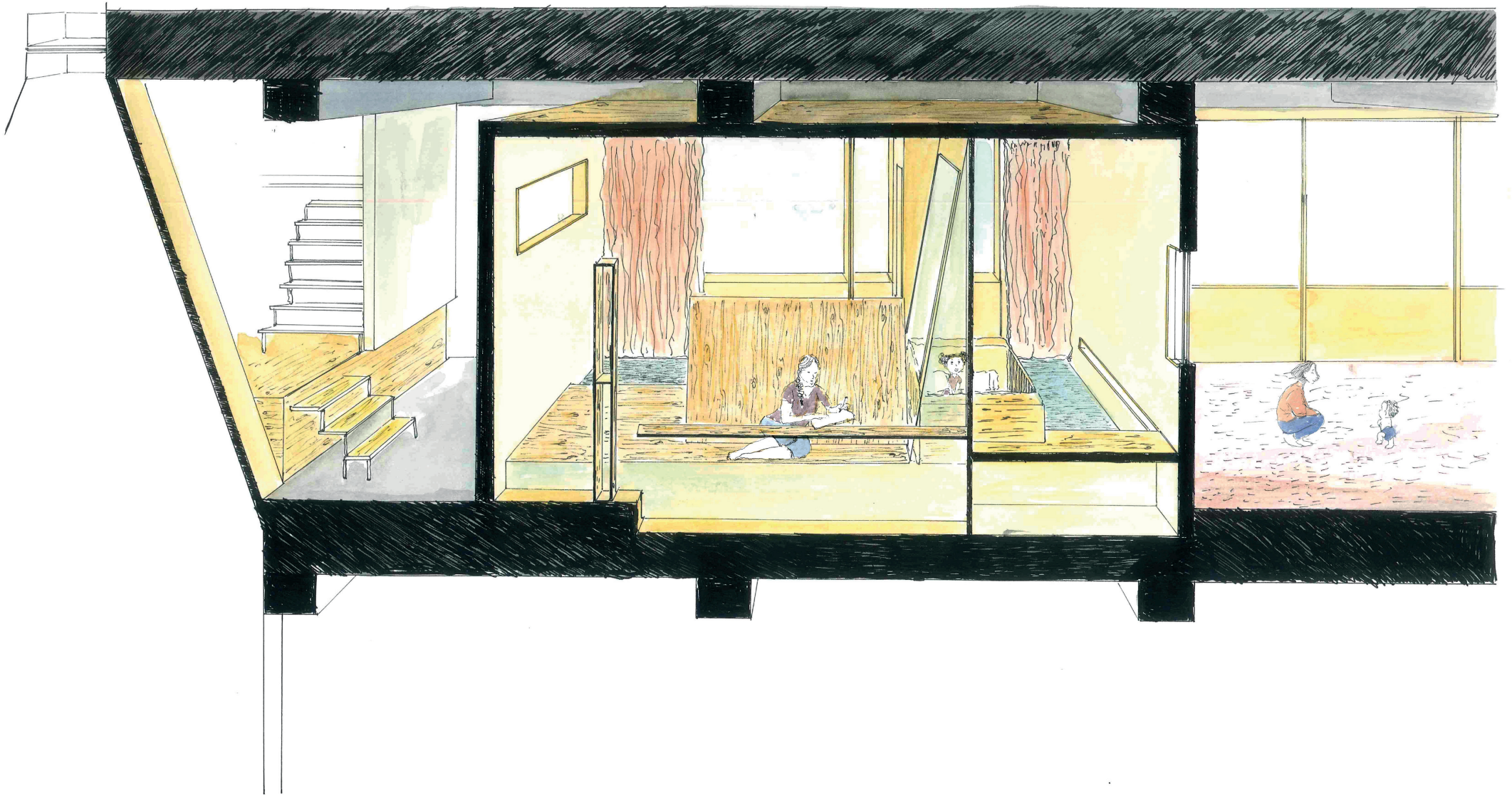
Relatie intiem - gemeenschappelijk: materialisatie

Voor de materialisatie van de gemeenschappelijke delen werd vooral gewerkt met de ruwere materialen van het huidige gebouw. De private ruimte daarentegen wordt volledig bedekt met groene multiplex platen zodat bij het binnengaan van de eigen kamer een compleet ander gevoel wordt waargenomen dan in de gemeenschappelijke delen.

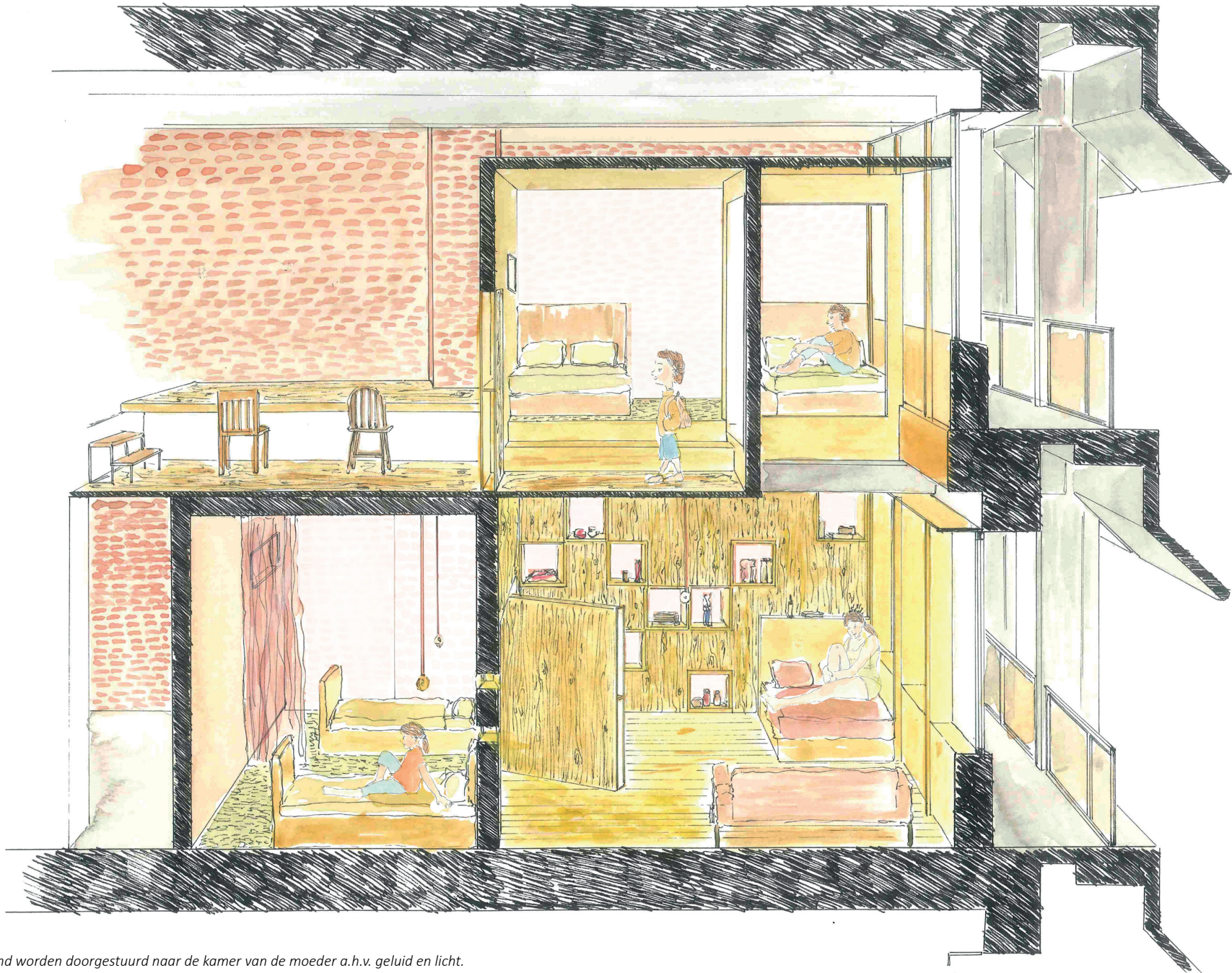

Relatie moeder - kind: de private kamer

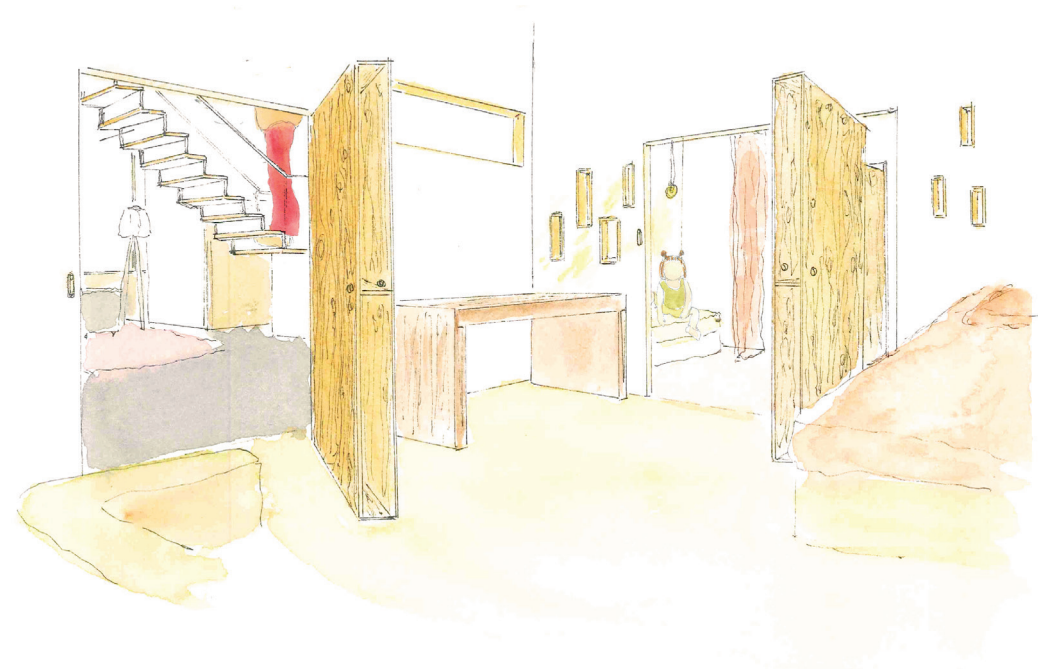
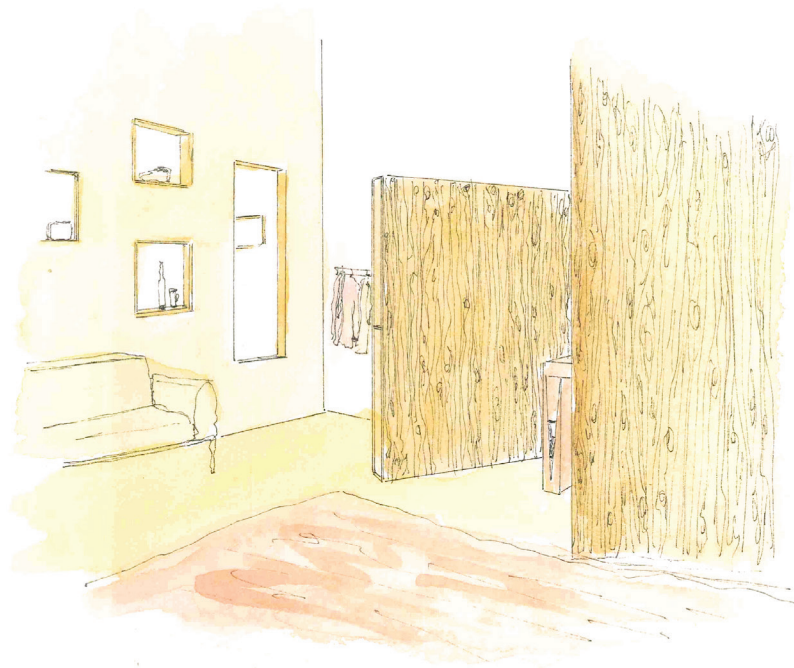
Ondanks dat moeder en kind elk hun eigen kamer hebben staan ze toch met elkaar in verbinding. Enerzijds is er de horizontale verbinding tussen moeder en kind, waarbij de lichtinval dient als communicatiemiddel. Het licht wordt door de muur getransporteerd van de ene naar de andere ruimte. Zo weet de moeder wanneer het kind nog wakker is, en wordt het kind 's ochtends mee wakker met de moeder wanneer zij het licht binnenlaat. Anderzijds is er een verticale verbinding tussen de moeder en oudere kinderen, waarbij de voetstappen van het kind te horen zijn wanneer die zijn kamer verlaat.

Kamer moeder - baby: Het zicht kan constant worden behouden zowel vanuit de eigen kamer als de gemeenschappelijke ruimte.

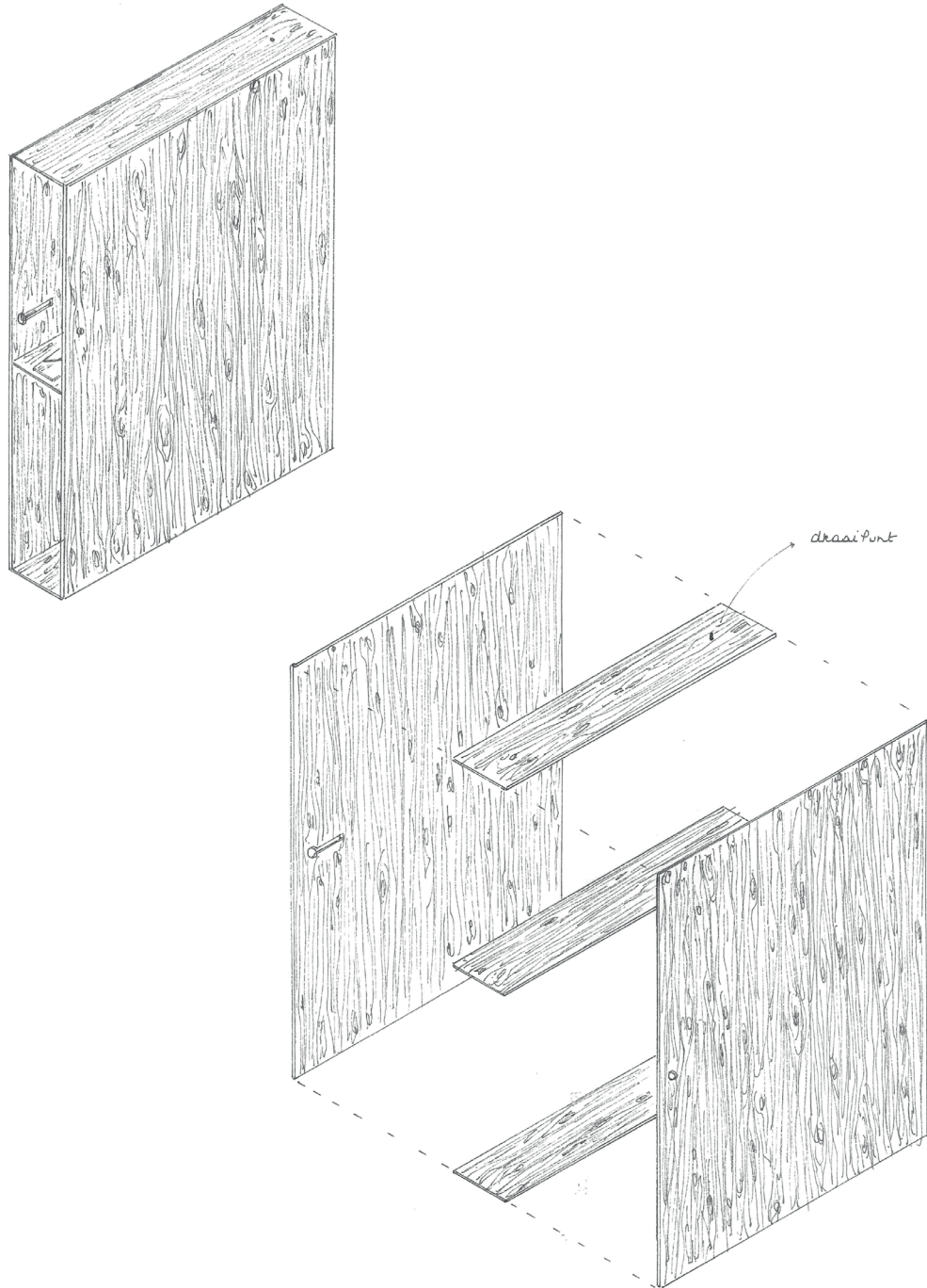

De handelingen van het kind worden doorgestuurd naar de kamer van de moeder a.h.v. geluid en licht.

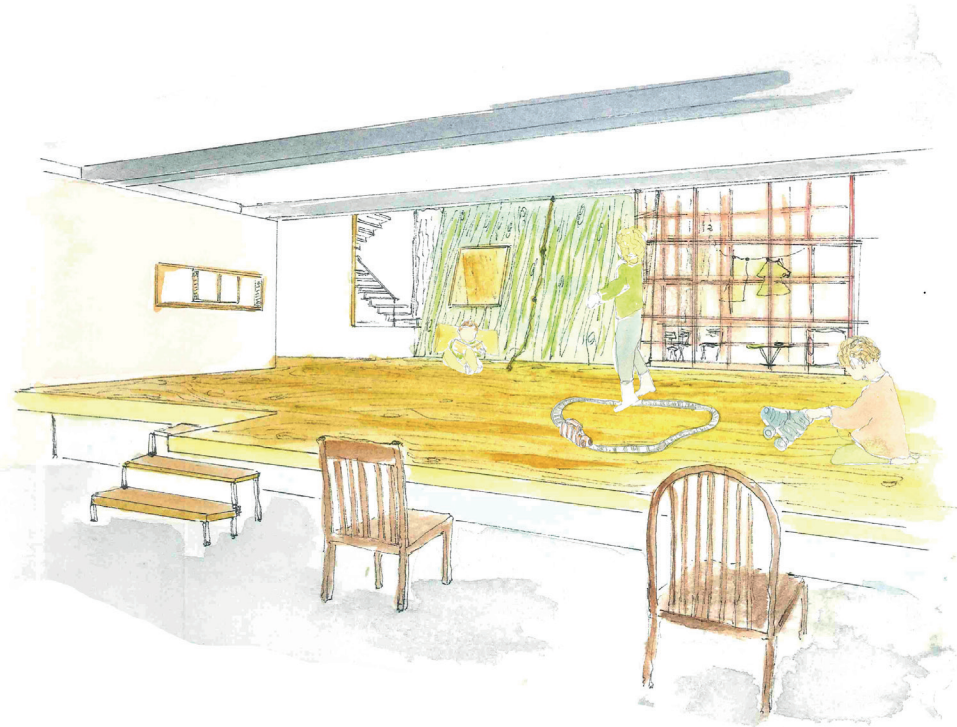
Relatie Intiem - gemeenschappelijk: de private kamer

In de private kamer gaat men op zoek naar afzondering, maar soms wil men binnen deze afzondering toch nog enig contact hebben met de ruimten rondom. Hierbij werd vooral gekeken naar de positie van de deur. Wanneer de deur openstaat heeft men vanuit de zetel zowel zicht op de gemeenschappelijke ruimte als op de kamer van het kind. Het bed daarentegen is zelf met de deuren open steeds een intieme plaats waar men niet kan gezien worden. Vanop het eindpunt van het bed kan er net nog door de deur gespiekt worden naar wat er in de gemeenschappelijke ruimte gebeurt. Het bureau werd dan weer zo geplaatst dat je verschanst zit achter de deur wanneer die openstaat, zodat er toch nog afzondering is voor het studeren.

De gelaagdheid van de deur

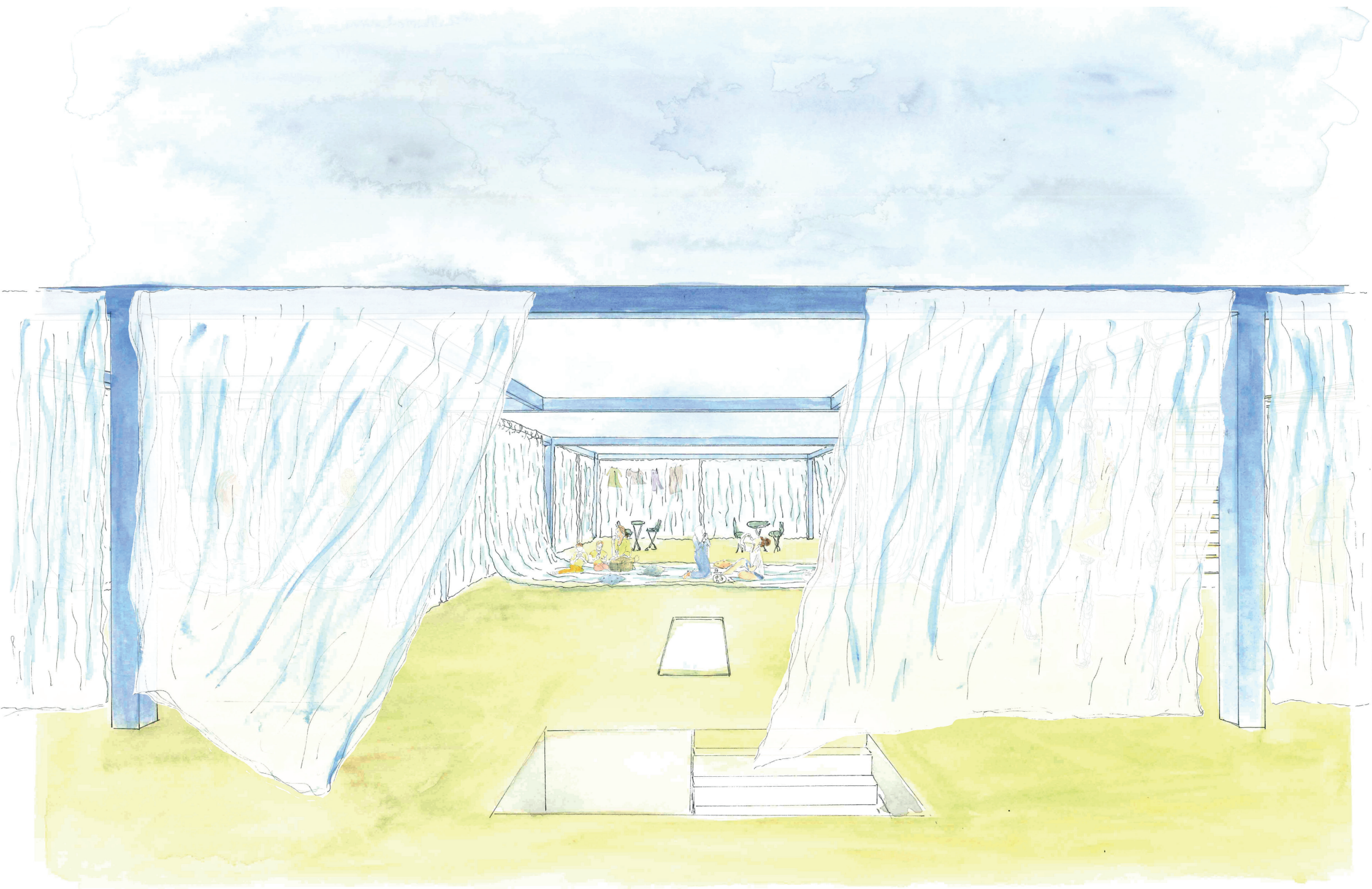
De deur die fungeert zowel als contact- en scheidingspunt tussen de private en de gemeenschappelijke ruimte, met een gleuf die dienst doet als brievenbus

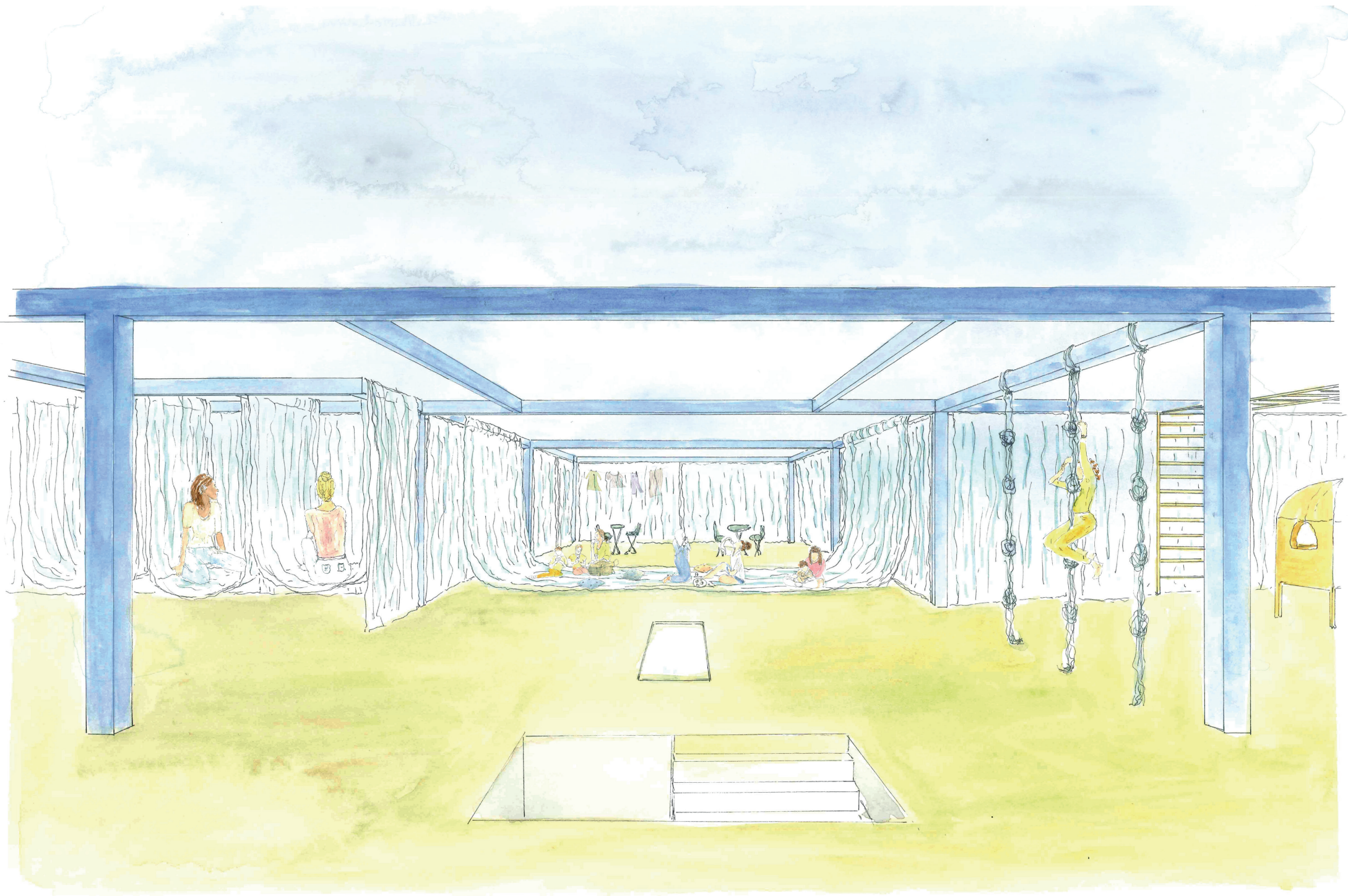
Speelruimte kinderen: verdieping 10

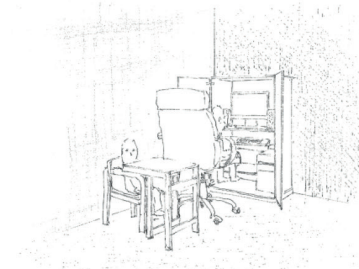
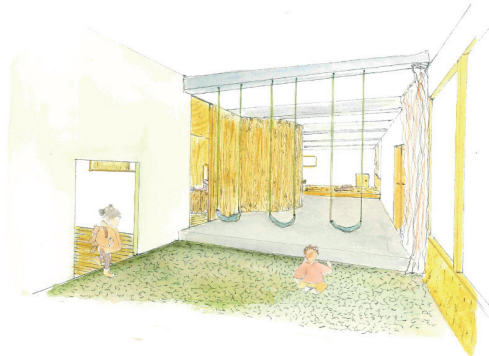
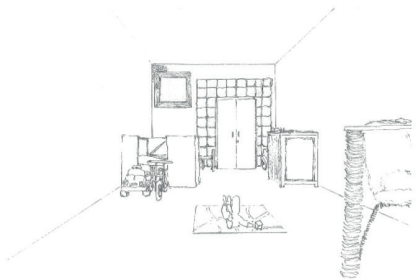
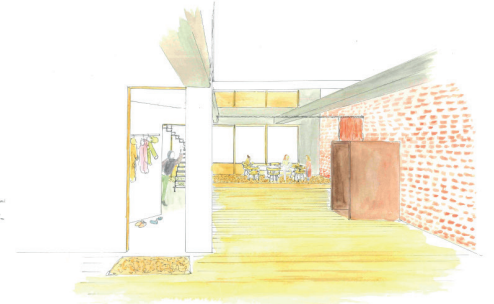
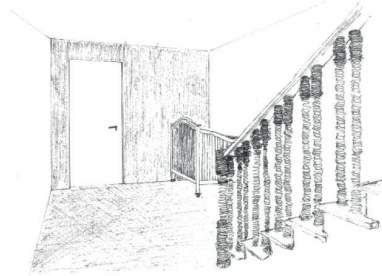
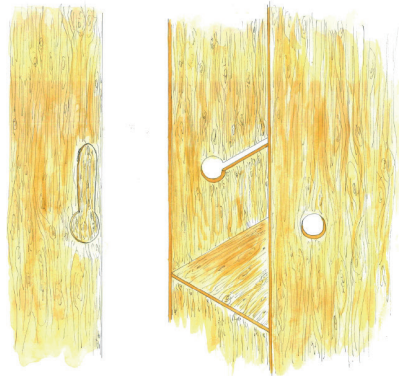
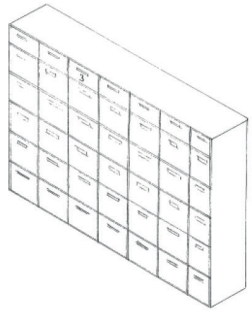
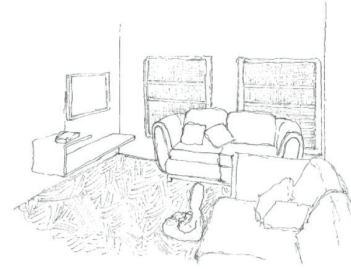
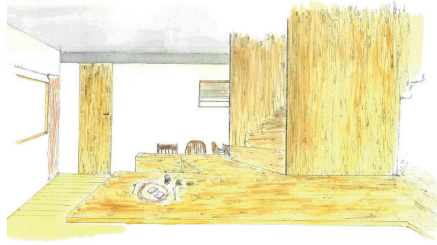
Zijde voor de vrouw: verdieping 10

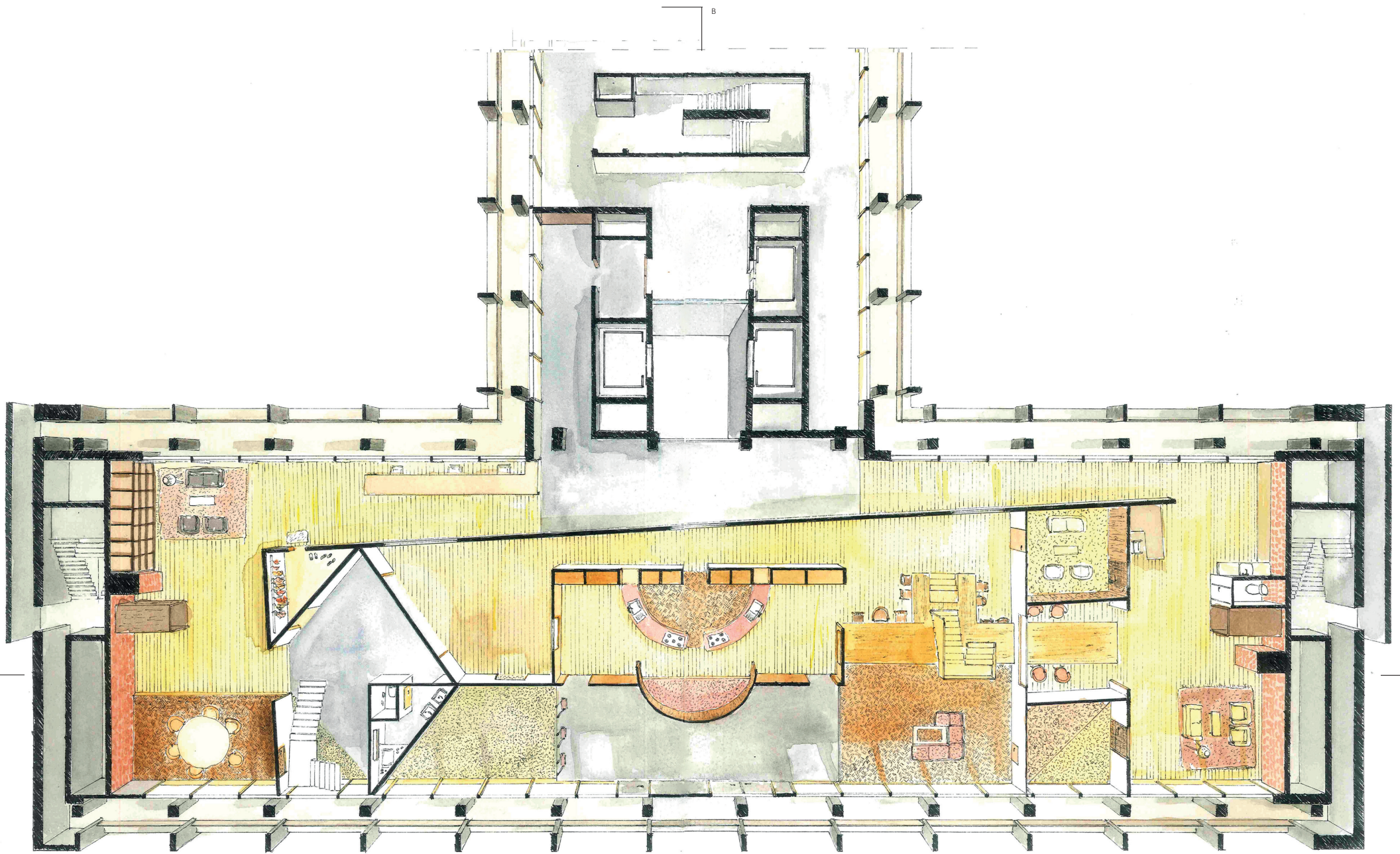
Relatie vluchthuis - omgeving

Relatie intiem - gemeenschappelijk: de beschermde buitenruimte

Het ontwerp als vertaling van verschillende observaties

A

A

Grondplan verdiep 8
Inkt en aquarel op papier
420 x 594 (schaal 1:100)

Grondplan verdiep 9
Inkt en aquarel op papier
420 x 594 mm (schaal 1:100)

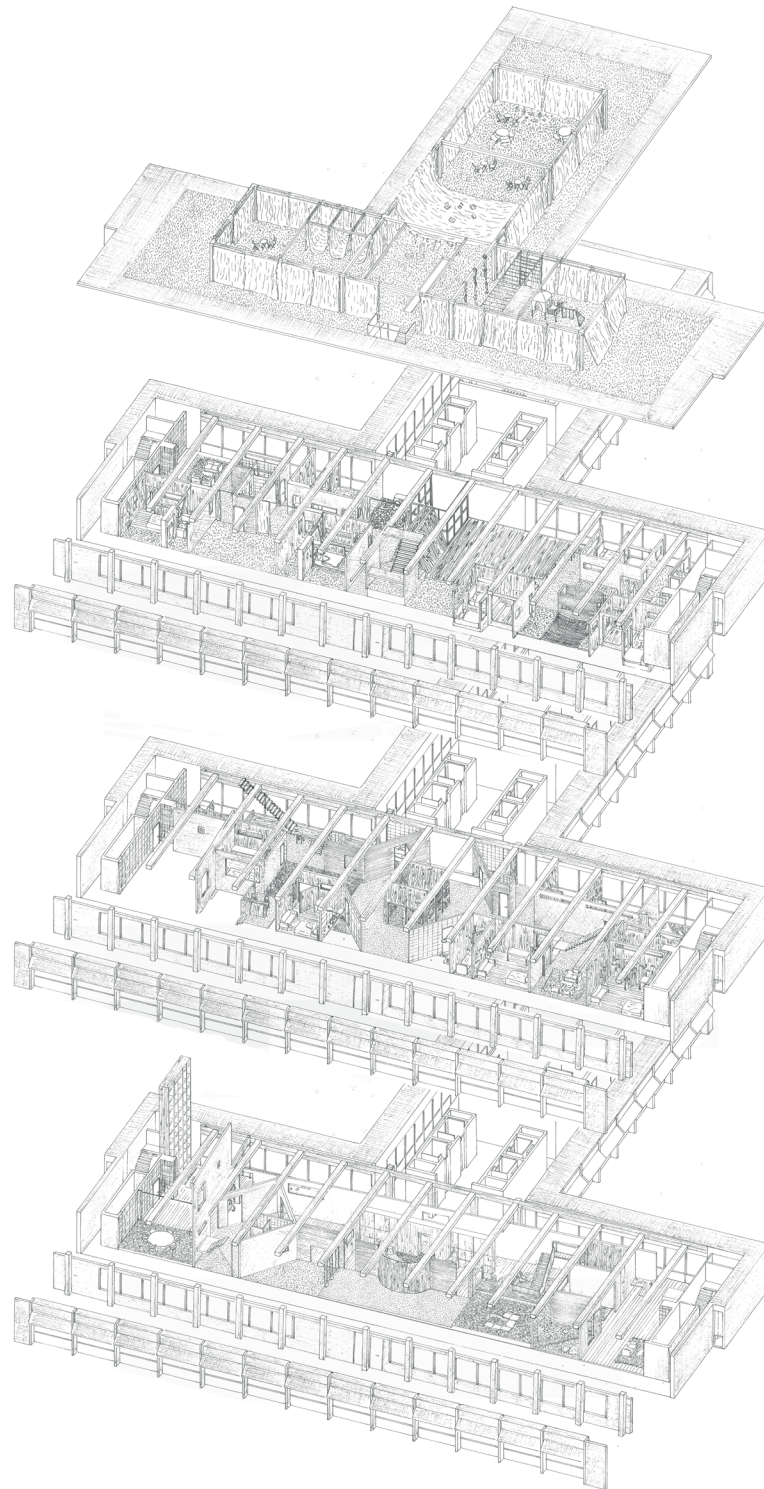

Grondplan verdiep 10
Inkt en aquarel op papier
420 x 594 mm (schaal 1:100)

Dakplan
Inkt en aquarel op papier
420 x 594 mm (schaal 1:200)

Bibliografie

Literatuur

Aureli P. & Tattara M. (2017). *Dogma: The room of one's own: The architecture of the private room*. Milaan: Black Square.

Bachalard G. (2014). *The Poetics of Space*. New York: Penguin Group.

Calvino I. (1981). *De Onzichtbare Steden*. Amsterdam: L.J. Veen Klassiek.

McCarter R. (2016). *The Space Within*. Londen: Reaktion Books Ltd.

Nuijsink C. (2012). *How to make a Japanese house*. Rotterdam: nai010 publishers.

Perec G. (2008). *Ruimten Rendom*. Antwerpen: Singel Uitgevers.

Trüby S. (2018). Rem Koolhaas: Elements of Architecture. Taschen.

Verschaffel B. (2010). *Van Hermes en Hestia: over architectuur*. Wetteren: A&S Books.

Weinthal L. (2011). *Toward a New Interior: An Anthology of Interior Design Theory*: Colomina B. (1994) *Privacy and Publicity: Modern Architecture as Mass Media, 9,190 (233-282, 369-374) "Interior"*. New York: Princeton Architectural Press.

Weinthal L. (2011). *Toward a New Interior: An Anthology of Interior Design Theory*: Meisenheimer W. (1984) *Daidalos. no. 13 (103-111) "Of the Hollow Spaces in the Skin of the Architectural Body"*. New York: Princeton Architectural Press.

Woolf V. (1959). *A room of one's own*. London: Hogarth.

Internetbronnen

Archdaily (2020). *Shelter For Victims Of Domestic Violence / Jacobs-Yaniv Architects + Amos Goldreich Architecture*. Geraadpleegd op 16 februari 2020 via: <https://www.archdaily.com/894042/shelter-for-victims-of-domestic-violence-amos-goldreich-architecture-plus-jacobs-yaniv-architects>

Building Dignity (2018). *Design Strategies for Domestic Violence Shelter*. Geraadpleegd op 18 februari 2020 via: <https://buildingdignity.wscadv.org/>

RoSa vzw (2020). *Vluchthuizen, vroeger en nu*. Geraadpleegd op 20 februari 2020 via: <https://rosavzw.be/site/>

Vzw Zijn (2019). *Eén vrouw op zes slachtoffer van partnergeweld*. Geraadpleegd op 7 december 2019 via: <http://vzwzijn.be/nieuws/een-vrouw-op-zes-slachtoffer-van-partnergeweld->

Lezingen

Callebaut T. *De kracht van verbeelding*. Lezing KU-Leuven Faculteit Architectuur, Campus Sint-Lucas Brussel, 28 oktober 2019.

Hasegawa G. *Intimacy with ...*. Henry Le Boeufzaal, Bozar, Brussel, 19 november 2019.

Tattara M. *ROOMS: A room of one's own*. Lezing KU-Leuven Faculteit Architectuur, Campus Sint-Lucas Gent, 15 oktober 2019.

Mondelinge bronnen

Gesprek met Van Malderen Monique, Teamverantwoordelijke vluchthuis Gent, te Gent op 20 februari 2020.

Gesprek met Soenen Dirk, Teamverantwoordelijke CAW Oostende, te Oostende op 25 februari 2020.

Gesprek met De Rycker Jolien, Maatschappelijk werker opvanghuis Oostende, te Oostende op 25 februari 2020.

Gesprek met De Meyer Tobias, Maatschappelijk werker opvanghuis Oostende, te Oostende op 25 februari 2020.

Gesprek met Van De Poel Nancy, Maatschappelijk werker vluchthuis Gent, te Gent op 26 februari en 13 maart 2020.

Gesprek met Yasameen, bewoonster vluchthuis Gent, te Gent op 06 maart 2020.

Gesprek met Fatima, bewoonster vluchthuis Gent, te Gent op 06 maart 2020.

Gesprek met Zarema, bewoonster vluchthuis Gent, te Gent op 13 maart 2020.

Gesprek met Izabel, bewoonster vluchthuis Gent, te Gent op 13 maart 2020.

Gesprek met Allison, bewoonster vluchthuis Gent, te Gent op 13 maart 2020.

